

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A német társadalom etnikai sokszínűsége-
integrációs sikerek és kudarcok**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/december/10.

A dolgozat szerzőjeként nyilatkozom, hogy a dolgozat érdemi tartalmát illetően nem használtam mesterséges intelligenciát.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Az őshonos és a bevándorló kisebbségek elhatárolása	4
2.1 A németországi törökök és az új hullámmal érkezett bevándorlók elhatárolása	5
3. Kisebbségképző rendelkezések.....	6
4.1. A dán kisebbség	10
4.2. A szorb népcsoport	10
4.3. A fríz népcsoport	11
4.4 Német szintik és romák	11
5. Diszkrimináció elleni küzdelem	11
6. A német nemzeti kisebbségekre vonatkozó jogi szabályozás.....	12
6.1 A nemzeti kisebbségek jogai Schleswig-Holstein tartományban	13
6.1.1 Az identitáshoz való jog	14
6.1.2 Nyelvi jogok	15
6.1.3. A politikai életben, valamint a közéletben való részvételhez fűződő jog.....	17
7. Összegzés	20
9. A német állampolgársági törvény korszerűsítéséről szóló legújabb törvény	22
9.1. A német állampolgárság megszerzését könnyítő újítások	23
10. „Ausgewählte Migrantengruppen in Deutschland 2015” (RAM) című reprezentatív vizsgálat.....	24
10.1 Az integráció típusai, fogalmi elemei	25
10.2 Demográfiai jellemzők	25
10.3 Kulturáció.....	26
10.4 Elhelyezkedés	26
10.5 Interakció	27
10.6 Identifikáció	27
11. Az integráció elmélyülésének akadályai	29
12. Új hullámmal érkezett bevándorlók	30
13. Menekültügyi eljárás menete	31
14. Főbb integrációs kihívások.....	34
15. Konklúzió	35
1. számú melléklet	37
2. számú melléklet	41
Forrás- és irodalomjegyzék	42

1. Bevezetés

Németország hagyományosan sokszínű népességnek ad otthont, számos kisebbség él az ország területén. A globalizációval, migrációval, szociokulturális változásokkal formálódó etnikai, nyelvi és vallási pluralizáció a mindennapok részévé tette a diverzitást és a sokszínűséget, amelyet ma már minden területen figyelembe kell venni.

Míg az ország többségi lakosságát németek alkotják, négy hivatalosan elismert nemzeti kisebbség (másnéven: őshonos kisebbség) különleges védelmet és támogatást élvez. Ezen népcsoportok évszázadok óta élnek az ország területén, mélyen gyökereznek a társadalomban, békében élnek a többséggel. Külön kategóriát képez a török diaszpóra, mely az 1960-as évektől kezdve, a mai napig alakulóban van, hiszen a török állampolgárságú lakosok száma évről évre nő. A 2015-ös migrációs hullám pedig, melynek következtében számos új kisebbség formálódik, kihívások elé állítja a német integrációs rendszert.

Dolgozatomban tehát a Németországban élő etnikai kisebbségek helyzetét vizsgálom, a fent kifejtett három kategóriába sorolva. Mindegyik más megközelítést igényel, és más szempontból fontos. Az őshonos kisebbségek helyzete rendezett, összeurópai összehasonlításban előrehaladott, mondhatni példaértékű több szempontból is, még sincs erről szó sem német, sem magyar szakirodalomban, ezért fontosnak tartom a jogi szabályozás bemutatását, illetve annak vizsgálatát, hogy kisebbségi identitásukat meg tudják-e őrizni. A török vendégmunkások helyzetét pedig egyrészt abból a szempontból vizsgálom, hogy integrációjuk érdekében milyen lépéseket tesz a német állam, és hogy vajon az integráción túl, egy olyan népcsoportként, amely már több, mint hatvan éve letelepedett le az ország területén, rendelkeznek-e egyes, a nemzeti kisebbségeket megillető részjogosultságokkal. Az új migrációs hullámmal érkezettek jelentik a közigazgatás számára a legnagyobb kihívást, esetükben a főbb integrációs lépéseket szeretném kiemelni.

A kihívás jelentőségét alátámasztja a Német Szövetségi Statisztikai Hivatal (Statistisches Bundesamt-továbbiakban Destatis) adatösszesítése, amely szerint 2023 végén a lakosság egy negyede rendelkezett migrációs háttérrel. Ide tartoznak azok a személyek, akik maguk nem német állampolgársággal születtek, vagy akiknek legalább egyik szülője nem német állampolgársággal született. Ide tartoznak a külföldiek, az áttelepülők, a honosított személyek, illetve azok, akik örökbefogadás révén kapták meg a német állampolgárságot, valamint ezen négy csoport német állampolgársággal született gyermekei. A statisztikai hivatal honlapján szereplő adatok szerint Németország lakossága 83,9 millió fő, melyből 24,9 millió személy

rendelkezik bevándorlási háttérrel, melyből 12,4 millió fő német állampolgár, 12,5 millió fő pedig külföldi.¹

A fenti adatok tekintetében Németország kapcsán tehát jogosan merül fel a kérdés, hogy a közigazgatás milyen lépéseket tesz az integráció előmozdítása érdekében, és ezen személyek jogi helyzetét hogyan rendezi.

2. Az őshonos és a bevándorló kisebbségek elhatárolása

Először fontosnak tartom a kétfajta kisebbség elhatárolását jogi státuszuk szerint. Alapvető különbség, hogy míg a hagyományos nemzeti kisebbségek külső hatalmi döntés eredményeként kerültek kisebbségi helyzetbe, addig a bevándorlók önkéntes vállalás alapján válnak részeseivé egy idegen társadalomnak. Az őshonos kisebbségekkel ellentétben, akik az évszázados európai kultúra részét képezik, a bevándorló népcsoportok olyan társadalmakból érkeznek, amelyek kulturális szempontból eltérnek, és emiatt az integrációjuk nagy kihívást jelent. Továbbá a migrációs válság közepette a bevándorlók jogainak védelmén van a hangsúly, az őshonos kisebbségek jogvédelme nem központi téma. A legfontosabb szempont, ami alátámasztja, hogy az őshonos kisebbségeket többletjogosultságok illetik meg a bevándorló kisebbségek vonatkozásában is, az az, hogy a nemzeti kisebbségek és a többségben élő európai népek között kulturális azonosság áll fent és közös történelmi hagyományokkal rendelkeznek. Ez nem mondható el a bevándorlókról, akik az európaiktól eltérő kulturális és történelmi háttérrel rendelkeznek, valamint több országból érkeznek, és így az összetartozás tudatuk sem olyan egységes, mint az évszázadok óta egy adott területen élő autochton kisebbségek esetében. Az összetartozás tudat pedig azért jelentős, mert a nemzeti közösségek és a kulturális sokszínűség fenntartásához nélkülözhetetlen. Tárnok Balázs meglátása szerint az integrációs hűség fenntartása, melynek elsődleges európai politikai célnak kell lennie, eltérő módon biztosítható a kétfajta kisebbség esetében: az őshonos kisebbségek kapcsán az előjogok megadását emeli ki, amely elősegíti identitásuk megőrzését, az új kisebbségeket pedig ösztönözni kell az integrációban való részvételre, közösségeik integrációban történő érdekeltiséget elő kell mozdítani.²

¹ Bundeszentrale für politische Bildung. (2024): Bevölkerung mit Migrationshintergrund.

² Tárnok, B. (2016): Régi és új kisebbségek Európában. A migrációs válság hatásai az őshonos/hagyományos és bevándorló kisebbségek jogaira. In: Gömbös Ervin (szerk.): *A Kisebbségek jövője a globalizálódó világban*. Magyar ENSZ Társaság, 84-85.

Az elhatárolást Szent-Iványi István is egyértelműen fontosnak tartja. Kiemeli, hogy az „etnikai és nemzeti kisebbségek” fogalmának jelentéséről való konszenzus hiánya akadályozza egy közös kisebbségi politika kialakítását az EU-n belül. Ugyanis Közép-Európában általánosan egy olyan etnikai csoportra utalnak, amely hagyományosan az adott területen él, és olyan kulturális örökséggel rendelkezik, amely történelmi perspektívába helyezhető. Svédországban viszont Szent-Iványi szerint általánosságban az utóbbi időben bevándorolt, nagyon eltérő kulturális háttérrel rendelkező közösségeket említik etnikai kisebbségként. Így szerinte magától értetődik, hogy a többségi társadalom hozzáállása és elvárásai ezekkel a csoportokkal szemben nem ugyanazok, mint az évszázadok óta jelen lévő őshonos kisebbségek esetében. Természetesen mindkét esetben felmerülnek integrációs és identitásproblémák, de alapvetően eltérő megközelítést igényelnek.

Németország kapcsán Szent-Iványi megjegyzi, hogy az alkotmányos keretrendszer egyértelmű különbséget tesz a hagyományos nemzeti kisebbségek (dánok, szorbok, frízek, német szintik és romák), valamint a bevándorló közösségek (törökök, kurdok) között. Szent-Iványi rámutat arra, hogy még ezen kisebbségek esetében is akadályokba ütköznek a kisebbségi jogok kiterjesztésére vonatkozó törekvések, mivel attól tartanak, hogy később hasonló követelésekkel állhatnak elő más csoportok is.³

Az elhatárolás egyértelmű tehát, az én felosztásom csak annyiban különbözik, hogy a német bevándorlási háttérrel rendelkező kisebbségek közül külön csoportnak tekintem a török bevándorlókat, elválasztva az újonnan érkezett bevándorlóktól.

2.1 A németországi törökök és az új hullámmal érkezett bevándorlók elhatárolása

A törököket azért szükséges elhatárolni az újonnan formálódó csoportoktól mert más integrációs szinten vannak. Ez következik természetesen abból, hogy már az 1960-as évek óta jelen vannak az országban, már több generáció is felnőtt Németországban, így a fiatalabb generációk többnyire már anyanyelvi szinten beszélnek németül. Az újonnan érkezettek integrációja pedig már csak a nyelvtudásbeli hiányosságok, egyéb kulturális különbségek miatt is nehézkes, legyen szó akár oktatási rendszerről, munkaerőpiacról. Valamint ők már kiépített muszlim arab-török „párhuzamos társadalmakba” érkeznek, így gyakorlatilag német nyelvtudás

³ Szent-Iványi, I.: Az európai integráció és a kisebbségvédelem: új lehetőségek-régi problémák. In: Tabajdi Csaba (szerk.) (2020). *Pro minoritate Europae*. EU Ground Ltd. 95-96.

nélkül is elboldogulnak.⁴ A „párhuzamos társadalmak” kifejezés a közbeszédben az etnikailag homogén népcsoportokra utal, melyek térben, társadalmilag és kulturálisan elkülönülnek a többségi társadalomtól. Ez egy erős kritika a bevándorlók életmódjával szemben, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a „párhuzamos társadalmak” gyakran társadalmi és kulturális kirekesztés eredményei.⁵

További szempont, hogy a törökök fele már rendelkezik német állampolgársággal, így teljes jogú tagja a német társadalomnak, az újonnan érkezett menekültek, gazdasági bevándorlók esetében az állampolgárság megszerzése még egy hosszabb folyamat, elsősorban a tartózkodási engedélyt kell megszerezniük.⁶

Első körben a német kisebbségképző rendelkezéseket vizsgáltam meg, amelyek alapján Németország négy népcsoportnak biztosítja a nemzeti kisebbségeket megillető jogokat, és amelyekkel egyidejűleg el is határolja őket az új, formálódó kisebbségi csoportoktól.

3. Kisebbségképző rendelkezések

A nemzetközi jog nem ismeri a nemzeti kisebbség fogalmát, így a tagállamok tág mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a Nemzeti Kisebbségvédelmi Keretegyezmény (a továbbiakban: Keretegyezmény) személyi hatályának meghatározásakor, ami hátráltathatja a kisebbségvédelem hatékonyságát. A Keretegyezmény 5. cikke a személyi hatály kapcsán csak annyit rögzít, hogy az a sajátos etnikai, kulturális, vallási identitással rendelkező személyekre vonatkozik. Ugyanakkor a Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága (továbbiakban: Tanácsadó Bizottság) azon a véleményen van, hogy „a Keretegyezmény végrehajtásának vizsgálatát biztosító rugalmasságot veszélyeztetné, ha kötelező jogi norma tartalmazná a nemzeti kisebbség definícióját.”⁷ Az Európa Tanács 1201. (1993) számú ajánlásban foglalt definíciót tartják Európában a legelfogadhatóbbnak. Egy államban élő olyan személyek csoportjára utal, "akik az állam területén laknak és annak állampolgárai is; hosszú idő óta szoros, tartós kapcsolatban állnak az állammal; etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi szempontból megkülönböztető jegyeket hordoznak; jelentős számban vannak jelen, bár kisebb a létszámuk az állam vagy az állam egy területének egyéb népességénél, fontos feladatuknak tekintik, hogy

⁴ 1. sz. melléklet

⁵ Parallelsellschaften? Aus Politik und Zeitgeschichte 1-2/2006. 2. Januar. 2.

⁶ Mediendienst Integration (2020). Migration, Bevölkerung.

⁷ Varga, P. (2016): A Kalmár-jelentés: újra napirenden a kisebbségi jogok. In: Kántor, Z. (szerk.): A nemzeti kisebbségek helyzete és jogai Európában. Nemzetpolitikai Kutatóintézet. 43.

megőrizték együttesen azt, ami közös identitásukat jelenti, nevezetesen kultúrájukat, hagyományaikat, vallásukat vagy nyelvüket.”⁸

A német kisebbségképző rendelkezéseket a Német Szövetségi Köztársaság által 1995. május 11-én Strasbourgban aláírt, a Keretegyezmény végrehajtásáról szóló törvény tartalmazza. A „Memorandum a Keretegyezményről” című rész bevezető gondolatai kihangsúlyozzák, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak, szabadságainak védelme alapvető jelentőségű a népek békés együttélése szempontjából. Ezen népcsoportokhoz tartozó személyeknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy kifejezhessék, megőrizték etnikai, nyelvi, kulturális és vallási identitásukat. Kiemeli, hogy Kelet-Közép- és Délkelet-Európa történelmi átalakulásai megerősítették az etnikai konfliktusok súlyosságát. Ezért különösen fontos a nemzeti kisebbségek védelme a nemzeti jog és a közigazgatási gyakorlat szempontjából.⁹

A törvény alapján elmondható, hogy Németországban már a Keretegyezmény aláírásakor is előrehaladott volt a kisebbségvédelem. Ezt támasztja alá a záró megjegyzés, amely szerint a Keretegyezmény végrehajtásából adódóan a tartományokra és az önkormányzatokra háruló többletköltségek előreláthatóan csekélyek lesznek, mivel a Keretegyezményből következő kötelezettségek már teljesítve vannak.¹⁰ Kizárólag a Keretegyezmény 11. cikk (1) bekezdésének végrehajtásához kellett törvényi módosítást eszközölni, amely cikk szerint a felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy „elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azon jogát, hogy család-és utónevét kisebbségi nyelven használhassa, úgyszintén ennek hivatalos elismeréséhez való jogot.”¹¹ A törvény második cikkében rögzítik „Kisebbségi névváltoztatási törvény” címmel, hogy az a személy, akire a Keretegyezmény és a német névjog egyaránt vonatkozik, nyilatkozatával az anyakönyvvezető előtt elfogadhatja nevének a nemzeti kisebbség nyelvére lefordított formáját, valamint a korábban a nemzeti kisebbség nyelven viselt nevét, amennyiben azt németre fordították. Ehhez elegendő, ha a nyilatkozattevő hitelt érdemlően igazolja a korábbi névhasználatot.¹²

A törvény emellett rögzíti azt az öt feltételt is, amelynek teljesülése esetén egy népcsoportot nemzeti kisebbségként ismer el: tagjai német állampolgárok, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája, történeleme, identitása különbözteti meg, ezt az identitást meg akarják őrizni,

⁸ Európa Tanács 1201/1993. számú ajánlása az Emberi Jogok Európai Egyezménye Kiegészítő Jegyzőkönyvére a nemzeti kisebbségek jogairól I. Fejezet 1. Cikk

⁹ Entwurf eines Gesetzes zu dem Rahmenübereinkommen des Europarats vom 1. Februar 1995 zum Schutz nationaler Minderheiten (továbbiakban: RahmenübereinkommenG). 19.

¹⁰ Uo. 7.

¹¹ Keretegyezmény 11. cikk (1)

¹² RahmenübereinkommenG 2. cikk (1)

Németországban honosak, Németországon belül egy adott helyen letelepedtek, van egy generációk óta általuk lakott terület („angestammtes Siedlungsgebiet”). Négy népcsoport felel meg ezen követelményeknek: a dánok, a szorbok, a frízek, illetve a német szintik és romák. Az utóbbi népcsoport kapcsán azonban megjegyzendő, hogy ők Németország területén elszórtan élnek kisebb számban.¹³

Az első feltétel szerint tehát a népcsoport tagjainak német állampolgárnak kell lenniük. Az Európa Tanács 1713. (2010) számú határozata felhívta a figyelmet, hogy a Keretegyezmény alkalmazásakor tekintsenek el a részes államok az állampolgárság követelményétől, ugyanis csak így érhető el a benne foglalt jogok megkülönböztetéstől mentes biztosítása. Ezt a megközelítést támogatja az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, az Európa Tanács több testülete is. A Velencei Bizottság pedig egy jelentésében megállapítja, hogy az állampolgársági követelmény bár nem sért egyetlen jogilag kötelező nemzetközi egyezményt sem, azonban megszorító jellege miatt kerülendő.¹⁴

Németország által benyújtott ötödik jelentésre reagált a Tanácsadó Bizottsága ötödik állásfoglalásában. Megjegyzi, hogy a tizenhat szövetségi tartományban nem egységesen érvényesülnek a Keretegyezmény rendelkezései. Bár volt egy kezdeményezés arra vonatkozóan, hogy a nemzeti kisebbségek védelmét célzó klauzulát illesszenek az Alaptörvénybe, ami kifejezhette volna, hogy a keretmegállapodás végrehajtása a szövetségi kormány és valamennyi tartomány közös felelőssége, de végül nem került rá sor. Az indítvány azt javasolta, hogy az Alaptörvény 3. cikkének (diszkrimináció tilalma) kiegészítéseként kerüljön be, hogy az állam tiszteletben tartja az őshonos kisebbségek és népcsoportok identitását, akiket a Keretegyezmény alapján Németországban nemzeti kisebbségként elismertek. Az első vita után a javaslat a jogi és belügyi bizottság elé került, amelyek azt indítványozták a Bundestagnál, hogy a javaslatot ne fogadja el. A javaslat lekerült a napirendről és azóta sem került újra elő.¹⁵

Az állampolgársági kritérium kapcsán is hasonló kritikát fogalmazott meg a Tanácsadó Bizottság, ugyanis meglátása szerint nem alakult ki a kritérium egységes alkalmazása és jogalkalmazása. Míg a dánok esetében a kisebbségi jogok attól függetlenül érvényesülnek, hogy akik dánnak vallják magukat német vagy dán állampolgársággal rendelkeznek-e, addig a nem német állampolgárságú szintikre és romákra nem terjesztik ki a Keretegyezmény

¹³ Uo. 21.

¹⁴ Varga, P. (2016) 43.

¹⁵ Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2022). Fünfte Stellungnahme zu Deutschland. 9.

rendelkezéseit. A Bizottság azon az állásponton van, hogy az állampolgárság jogos követelmény a parlamenti képviselet, illetve egyes közhivatalok betöltése esetén, a kritérium általános alkalmazása azonban korlátozza a Keretegyezmény más fontos területeivel (például: egyenlőség, megkülönböztetésmentesség, egyes kulturális és nyelvi jogok) összefüggő garanciákat.¹⁶

A Bizottság arra ösztönzi a német hatóságokat, hogy vizsgálják meg a lengyelek és a jenisek nemzeti kisebbségként történő elismerésre vonatkozó kérelmüket. A lengyelek képviselői amíg nem kapják meg a nemzeti kisebbségi státuszt, a lengyel-német jószomszédi kapcsolatokra és baráti együttműködésre vonatkozó 1991-es szerződés teljes körű végrehajtását követelik, amely számos kötelezettségvállalást tartalmaz. A Németországi Jenisek Központi Tanácsának képviselői pedig hangsúlyozzák, hogy mindig is jelen voltak az ország területén, saját nyelvüket, kultúrájukat ápolják. Mivel generációk óta előítéletnek voltak kitéve, és a náci rezsim alatt is üldözték őket, ezért kifejezetten fontos lenne számukra nemzeti kisebbségként történő elismerésük, hogy a fiatal jenisek büszkék lehessenek származásukra, ne pedig titkolják azt, és ezáltal megőrizzék identitásukat. A belügyminisztérium álláspontja szerint azonban a jenisek nem teljesítik az elismeréshez szükséges öt feltételt, mivel nem azonosítják magukat külön etnikai csoportként.¹⁷

Ugyanakkor a Bizottság felhívja a figyelmet arra is, hogy a Keretegyezmény egy rugalmas eszköz, egy adott csoportra történő alkalmazása nem igényli a hivatalos elismerést nemzeti kisebbségként, ahogy a különleges jogállást sem e személyek számára. Tehát azt az álláspontot képviseli, hogy a Keretegyezmény végrehajtása ne státuszon, hanem a tényeken alapuljon. Mivel Németországban sok különböző etnikai származású ember él, a Bizottság szerint fontos, hogy az állampolgársági kritérium ne vezessen ahhoz, hogy egyes csoportokat vagy személyeket önkényesen kizárjanak a keretmegállapodás nyújtotta védelemből. Ezért a grémium azt javasolja, hogy az egyezmény egyes cikkeinek védelmét terjesszék ki azokra a csoportokra, amelyek ilyen védelem iránt érdeklődést mutatnak.¹⁸

¹⁶ ACFC. (2022) 12.

¹⁷ Uo. 10.

¹⁸ ACFC. (2015). Vierte Stellungnahme zu Deutschland. Sekretariat des Rahmenübereinkommens zum Schutz nationaler Minderheiten- Europarat. 8.

4. A Németországban őshonos nemzeti kisebbségek bemutatása

4.1. A dán kisebbség

A mai napig érvényben levő német-dán határt az 1920-as népszavazással döntötték el, melynek következtében Schleswig-Holstein tartományban dán kisebbség alakult ki. Először az 1955. évi Bonn-Koppenhága Nyilatkozat biztosított kisebbségi jogokat a dánoknak, valamint a Dániában, Nordschleswigben (Sonderjylland) élő német kisebbségnek is. Többek között lehetőséget biztosított számukra, hogy saját iskolarendszerüket és kulturális ügyeiket irányíthassák, melyeket Schleswig-Holstein és Dánia közpénzeiből finanszíroztak. Az azóta eltelt évtizedek során a kisebbség számos intézményt fejlesztett ki, amelyek hatékonyan látják el a kisebbség számára a közfunkciókat. Ma pedig már Schleswig-Holstein alkotmányának hatodik cikke is kimondja, hogy a tartomány a dán kisebbséget elismeri és támogatja.¹⁹ Számuk a becslések szerint 50 000 főre tehető, elsősorban Flensburgban, Nordfrieslandban, Rendsburg-Eckernförde területeken élnek.²⁰

4.2. A szorb népcsoport

Nyugat-szláv népcsoport, melynek Németország területén kívül nincs anyaországa. Az Északi-tenger és az Erzgebirge területeken telepedtek le Kr. u. 600-ban, miután azok a germán törzsek elvándorlása következtében elnéptelenedtek. 929-ben kerültek ezen területek német uralom alá, azóta élnek együtt a szorbok a németekkel. Számos magánjogi szervezet, melyeket a Domowina ernyőszervezet egyesít, közfunkciókat lát el, többek között az oktatás, gyermekgondozás, média területein. Emellett konzultatív testületek képviselik a közösség érdekeit a kisebbséggel kapcsolatos döntések során az illetékes önkormányzati, tartományi és szövetségi testületekkel folytatott kommunikációban, és a Szorb Alapítvány (Stiftung des sorbischen Volkes) fogadja és kezeli a közösség számára szánt közpénzeket. Becslések szerint a számuk 60000 fő körül mozog, amelyből 35 000-en beszélik a szorb nyelvet.²¹

¹⁹ Verfassung des Landes Schleswig-Holstein 6. cikk (2)

²⁰ Erster Bericht der Bundesrepublik Deutschland gemäß Art. 25 Abs 1 des Rahmenübereinkommen des Europarates zum Schutz Nationaler Minderheiten (továbbiakban: Erster Bericht). (1999). 4-5.

²¹ Wolf, S. (2020): Functional Minority Autonomy in Germany. In *Autonomy Arrangements in the world*. 9.

4.3. A fríz népcsoport

A fríz népcsoport Schleswig-Holstein északnyugati részén él Észak-Frízföldön és Alsó-Szászország északnyugati részén, elsősorban Kelet-Frízföldön, ahol a lakosság többségét frízek alkotják. Élőhelyük szerint a népcsoport tagjai északi, keleti és szaterfríznek nevezik magukat. Az említett területeket nagyon korán benépesítették, a telepések a 11. századtól kezdve telepedtek le az Északi-tenger partvidékén. Fontos, hogy nem tekintik magukat nemzeti kisebbségnek, hanem szaterfríz nyelvcsoporthoz. Számuk 50-60 000 főre tehető.²²

4.4 Német szintik és romák

A szintik a 14-15. század óta élnek német nyelvterületen, a romák pedig a 19. században telepedtek le. A történelem során diszkriminációnak voltak kitéve, városokból űzték el őket. A nemzetiszocialista uralom alatt körülbelül 500 000 szintik és roma esett áldozatául a náci népiirtásnak. Kulturális örökségük jelentős része megsemmisült, az üldözöttekre való emlékezés identitásuk részét képezi. Nagy számban jöttek létre szervezetek a szintik érdekeinek képviseletére. Többnyire Berlin, Hamburg, Düsseldorf, Köln, Kiel városában és környékén élnek. Identitásukban központi szerepet játszik a romani nyelv, a német nyelv mellett második anyanyelvként használják. Számuk a becslések szerint 70 000 főre tehető. A német szintik és romák polgári és politikai érdekképviseletét a Német Sinti és Roma Központi Tanács látja el, amely 16 tartományi szövetségből tevődik össze.²³

5. Diszkrimináció elleni küzdelem

Németországban a diszkrimináció elleni küzdelem folyamatos, az ellene való védekezés pedig nem elég hatékony, amely a német szintiket és romákat is érinti. A németországi nyolc szövetségi kormánybiztos, köztük Natali Pawlik, kitelepülési kérdésekért és a nemzeti kisebbségekért felelős szövetségi kormánybiztos, első alkalommal terjesztett elő közös jelentést a németországi diszkriminációról. Felszólították a szövetségi kormányt, hogy minél előbb hajtsa végre az általános egyenlő bánásmódról szóló törvény (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz, továbbiakban: AGG) módosítását.

²² Erster Bericht (1999) 6-7.

²³ Uo. 8-9.

2021 és 2023 között több mint 20 600 személy fordult a Szövetségi Diszkriminációellenes Ügynökséghez, valamint reprezentatív felmérés alapján a lakosság 16-30 százaléka számol be diszkriminációról. Az Ügynökség által a Bundestagnak benyújtott helyzetjelentésből kiderült, hogy az AGG számos esetben nem nyújt védelmet a sérelmet szenvedett személyeknek, például szexuális zaklatás, lakáskereséskor fellépő faji inzultus, fogyatékoság miatt elutasított álláskeresés esetén sem.

Natali Pawlik a jelentéssel kapcsolatban kiemeli, hogy a társadalomban mélyen gyökerező cigányellenesség elleni küzdelem folyamatos feladat. Dr. Mehmet Daimagüler, a németországi szintik és romák életéért felelős kormánybiztos pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy mindaddig nem lehetséges hitelesen fellépni a rasszizmus és a cigányellenesség ellen, amíg a hivatalnokok nem tartják be a törvényt, ezért az AGG-t ki kell terjeszteni az állami hatóságok intézkedéseire is. Különösen nagy problémát jelentenek a rendőrök kirívóan jogellenes magatartásának esetei.²⁴

Dr. Mehmet Daimagüler az első kormánybiztos, melynek feladata a cigányellenesség elleni küzdelem. A Szövetségi Családügyi Minisztérium keretében működő tisztséget 2022-ben hozták létre, amellett, hogy a rasszizmus elleni küzdelemért felelős megbízotti tisztség már régóta működik a Kancellári Hivatalban. Biztos úr egy interjúban elmondta, hogy a szintik és romák elleni gyűlölet a közvéleménykutatások alapján az egész társadalomban általános. A kisebbség tagjait rendszeresen összekapcsolják a bűnözéssel, ami a rendőrök eljárása során is érzékelhető.²⁵

6. A német nemzeti kisebbségekre vonatkozó jogi szabályozás

Németországban a jogi szabályozás vizsgálatakor fontos elkülöníteni a szövetségi és a tartományi szintet. A törvényhozási, végrehajtó és igazságszolgáltatási hatáskörök lehetnek kizárólag szövetségi vagy tartományi hatáskörbe tartozók, vagy megosztottak. Ez a felosztás a kisebbségi jogok rendszerét is bonyolulttá és széttagolttá teszi. Emiatt az autonómia mértéke is jelentősen változik attól függően, hogy a kisebbségek hol élnek. Hans Joachim Heintze által alkotott funkcionális autonómia fogalom szerint azok a közösségek gyakorolnak autonómiát, amelyek intézményeket hoznak létre annak érdekében, hogy átvegyenek olyan társadalmi irányítási funkciókat, amelyek általában az állam vagy annak szervei hatáskörébe tartoznak.

²⁴Die Beauftragte der Bundesregierung für Aussiedlerfragen und nationale Minderheiten. (továbbiakban: Aussiedlerbeauftragte) (2024). Lagebericht „Diskriminierung in Deutschland”.

²⁵ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. (2022). Interjú Dr. Mehmet Daimagülerrel: Die Gesellschaft hat eine besondere Verantwortung.

Eszerint a kisebbségi jogok és intézmények elemzése azt a következtetést vonná maga után, hogy Németországban a dán és a szorb közösségek jelentős nem területi, funkcionális autonómiát élveznek, még hozzá oktatási, kulturális, nyelvi politikai és vallási ügyekben a magánjogi egyesületeik keretein belül. Ehhez képest a frízek és a német szintik és romák csak a belső kulturális tevékenységeikkel kapcsolatos döntéshozatali jogokkal rendelkeznek, így nem élveznek jelentős autonómiát.²⁶

A nemzeti kisebbségek esetében szövetségi szinten a Keretegyezmény, valamint a Regionális és Kisebbségi nyelvek Európai Chartája biztosít elsősorban jogvédelmet, ezen kívül a szövetségi választási törvény egyik rendelkezése kimondja, hogy a nemzeti kisebbségek pártjai mentesülnek az 5%-os küszöb alól a szövetségi parlamenti választásokon.²⁷ A német Alaptörvény (Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland, továbbiakban: Grundgesetz) explicit nemzeti kisebbségekre vonatkozó szabályozást nem tartalmaz, csak a diszkrimináció tilalmát rögzíti. {3. cikk (3) 1. pont)}. Tartományi szinten a kisebbségek védelmét a vonatkozó alkotmányok garantálják, de autonómiájukat főként egyedi törvényi rendelkezések és együttműködési megállapodások vagy állami szerződések révén biztosítják, amelyeket a kisebbségi szervezetek és az illetékes tartományi kormányok kötnek. Az ilyen szerződéseket a tartományi parlamentek jogalkotási eljárásaik során legitimálják.²⁸

6.1 A nemzeti kisebbségek jogai Schleswig-Holstein tartományban

Dolgozatomban a Schleswig-Holsteinban érvényesülő jogi szabályozását mutatom be, ugyanis ezen a területen három nemzeti kisebbségként elismert népcsoport él nagy számban. Illetve a szorokok kapcsán kitérek Brandenburg tartomány jogszabályaira is.

Schleswig-Holsteinban az elmúlt évtizedekben a politikai beavatkozások, valamint a közösségek elkötelezett tevékenységei révén határon átvélő sikeres együttműködés alakult ki. A német és dán nyelv használata, a kisebbségi szervezetek tevékenysége, mind hozzájárulnak a kulturális önmegvalósításhoz. A német-dán kisebbségi modellt 2020-ban az UNESCO Szellemi Kulturális Örökségévé jelölték. Bár az UNESCO 2021-ben úgy döntött, hogy a többség és a kisebbség együttélése a határvidéken nem felel meg a szellemi kulturális örökséggé válás követelményeinek, azonban a „jó megőrzési gyakorlatok” között tartják nyilván.²⁹

²⁶ Wolf, S. (2020) 4.

²⁷ Bundeswahlgesetz 4. cikk (2)

²⁸ Wolf, S. (2020) 10.

²⁹ Bundesweites Verzeichnis Immaterielles Kulturerbe. (2023). Deutsche UNESCO-Kommission e.V. 159.

Schleswig-Holstein területén érvényesülő főbb kisebbségi jogi szabályozások közül a jogforrási hierarchiában a legmagasabban Schleswig-Holstein tartomány alkotmánya áll, amely kimondja, hogy a dánok, a frízek és a német szintik és romák jogosultak védelemre és támogatásra. („*Die kulturelle Eigenständigkeit und die politische Mitwirkung nationaler Minderheiten und Volksgruppen stehen unter Schutz des Landes, der Gemeinden und Gemeindeverbände. Die nationale dänische Minderheit, die Minderheit der deutschen Sinti und Roma und die friesische Volksgruppe haben Anspruch auf Schutz und Förderung.*”³⁰)

Továbbá jogi garanciát biztosítanak egyes törvények, mint például a fríz nyelv használatának támogatásáról szóló törvény, a szorbok jogairól szóló törvény, a Bonn-Koppenhágai nyilatkozat, valamint a kisebbségekkel kötött együttműködési megállapodások, illetve állami szerződések. Brandenburgban pedig kiemelt jelentőségű a szorbok jogairól szóló törvény.

A négy kisebbség számára biztosított jogok közül az identitáshoz való jogot, a nyelvi jogokat, és a politikai, közéleti részvételhez fűződő jogokat, illetve azok jelentőségét vizsgáltam.

6.1.1 Az identitáshoz való jog

Az identitáshoz való jog a kisebbségvédelem lényegét jelenti, kifejezi a különbözőségekre való igényt, a kultúrának a saját jogon történő hozzájárulását az emberiség hagyományaihoz, kulturális és nyelvi örökségéhez. A Keretegyezmény 5.1 cikke nevesíti ezen jogot, a 6. cikk pedig tiltja az etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási alapon történő diszkriminációt. Kalmár Ferenc 2014. évi jelentésében foglaltak szerint a védendő identitás lehet nemzeti, etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi, valamint ezek összessége. Mivel az identitás koncepciója a nemzeti kisebbségek hovatartozására, gondolkodásmódjára, érzelmeire és cselekedeteire vonatkozik, az identitás tiszteletben tartása és védelme az emberi méltóság védelmének alkotóeleme.³¹

A szorbok identitáshoz való joga nevesítve van Brandenburg tartomány alkotmányában is³², illetve a szorbok jogairól szóló törvény 1. szakasza is rögzíti.³³ A fríz nyelvtörvény preambuluma pedig szintén kimondja, hogy a törvény annak elismeréseként született, hogy a frízek szándéka, hogy nyelvük, és ezáltal identitásuk is a jövőben fennmaradjon.³⁴ Bár a Bonn-

³⁰ Verfassung des Landes Schleswig-Holstein 6. cikk

³¹ Kalmár, F. (2016): A hagyományos nemzeti kisebbségek helyzete és jogai Európában. In.: Kántor, Z. (szerk): *A nemzeti kisebbségek helyzete és jogai Európában*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet. 124.

³² Verfassung des Landes Brandenburg 25. cikk

³³ Gesetz zur Ausgestaltung der Rechte der Sorben (Wenden) im Land Brandenburg. 1. cikk

³⁴ Gesetz zur Förderung des Friesischen im öffentlichen Raum vom 13. November 2004.

Koppenhágai nyilatkozat szó szerint nem tartalmazza az identitáshoz való jog biztosítását, a Keretegyezmény alapján ez számukra is biztosított, valamint a nyilatkozat második részében foglalt kijelentések, mint például: a dán nyelv szóbeli és írásbeli használata közben a dán kisebbséghez tartozókat nem lehet akadályozni és a bíróságok, illetve más hivatalok előtti nyelvhasználat is meghatározásra kerül, valamint elismerik a dán kisebbség különleges érdekeltiségét, hogy vallási, kulturális és szakmai kapcsolatait Dániával ápolja³⁵, azt gondolom magukba foglalják ezen jogot.

A német szintik és romák számára nagy jelentőséggel bír, hogy 2012-ben rögzítették a védelemhez és támogatáshoz való jogukat Schleswig-Holstein tartomány kisebbségvédelmi cikkében, hiszen ez Európában egyedülálló, és a Német Szintik és Romák Központi Tanácsa szerint erre az alkotmánybíróság előtt is lehet hivatkozni. A Tanács arra is rávilágít, hogy az alkotmányban foglalt cikk nemcsak a kisebbség bármilyen jellegű kirekesztését és hátrányos megkülönböztetését tiltja a törvényhozásban és a politikában, hanem állami célok közé emelte azt a kötelezettséget, hogy a német szintiknek és romáknak biztosítani kell az egyenlő részvételt és esélyegyenlőséget a társadalom minden területén.³⁶

6.1.2 Nyelvi jogok

A Németországban 1999. január 1-jén hatályba lépett Regionális vagy Kisebbségi Jogok Európai Chartája preambuluma rögzíti, hogy „Európa történelmi regionális vagy kisebbségi nyelveinek-amelyek közül néhányat az esetleges eltűnés veszélye fenyeget-védelve hozzájárul Európa kulturális gazdagságának és hagyományainak megóvásához és fejlesztéséhez.”³⁷ Hajnal Jenő, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke úgy fogalmaz, a „kisebbségi léthelyzetben leginkább a nyelv fejezi ki a nemzeti jelleget.”³⁸ Kardos Gábor, a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája Szakértő Bizottságának tagja több indokot is megfogalmaz a nyelvhasználat kisebbségi jogként történő védelmére. „A kisebbségi nyelvi jogok szükségessége” című munkájában egyik legfontosabb érvként rögzíti, hogy az egyenlő emberi méltóság a kisebbségi jogok emberi és alkotmányjogi alapja. Valamint szerinte a nyelv a közösségi identitás egyik legfontosabb megjelenítője, az identitás létrehozására és kifejezésére szolgál, megkülönbözteti az azt használókat másoktól. Emellett álláspontja szerint a többségitől

³⁵ Bonn-Kopenhager Erklärung: Erklärung der Bundesrepublik Deutschland. I.-II.

³⁶ Zentralrat Deutscher Sinti und Roma (2024). Minderheitenrechte.

³⁷ Regionális vagy Kisebbségi Jogok Európai Chartája. Preambulum.

³⁸ Magyar szó-közéleti napilap. 2015-06-06. 127. szám. 93.

eltérő nyelv és az azon alapuló kultúra nem csak egylényegű az elkülönült identitással, hanem megjeleníti az azt használó közösséget. Ezért fontos a település-és földrajzi nevek használata a kisebbség nyelvén, ugyanis ez nyilvánvaló kifejezése a közösség autentikus létének az adott fizikai térben.³⁹ Megjegyzendő, hogy a fríz nyelvtörvény és a szorbok jogairól szóló törvény is mellékletben tartalmazza az általuk lakott települések kisebbségi nyelvre fordított nevét.

Németországban a közigazgatás és az oktatás nyelve a német. Az elismert kisebbségek otthon és szervezeteiken belül használhatják a saját nyelvüket, azonban csak a dán, szorb és fríz nyelvet lehet használni a megfelelő települési területeiken a hatóságokkal való kommunikációban és az oktatásban. A charta által védett nyelvek köre azonban tágabb: a alnémet, alsó-szorb, romani, észak-fríz, szaterfríz és a felső-szorb nyelvek részesülnek védelemben.⁴⁰

Mivel az oktatáspolitikai tartományok hatáskörébe tartozik, ezért meglehetősen szétagolt. Schleswig-Holstein és Brandenburg tartományokban különleges rendelkezések vannak érvényben a kisebbségi nyelvek oktatásával kapcsolatban, lehetővé téve a dánok számára, hogy saját oktatási rendszert működtessenek, a frízeknek, hogy a saját anyanyelvüket (északi fríz, szaterfríz) tanulják nyelvi órákon az állami iskolákban, és a szorboknak, hogy szorb és kétnyelvű állami iskolákat, valamint magánóvodákat tartsanak fenn.⁴¹

A fríz nyelvtörvény a fríz nyelv hivatalos használatát és elismerését szabályozza a tartományban, azon belül is elsősorban Észak-Frízföldön és Helgolandon. A fríz nyelv védelmére fogadták el, figyelembe véve, hogy a frízeknek a Német Szövetségi Köztársaság határain kívül nincs anyaállamuk, amely kötelességének érezné nyelvük megőrzésének biztosítását. A törvény nyolc cikkből és két mellékletből áll. Az első cikk a fríz nyelv hivatalokban és bíróságokon való használatára vonatkozik. Ezen cikk értelmében, a polgárok fríz nyelven is fordulhatnak a hatóságokhoz Észak-Frízland körzetben és Helgoland szigetén, és fríz nyelvű beadványokat, okiratokat nyújthatnak be. A hatóságok pedig szintén használhatják a fríz nyelvet az adott polgárral való kommunikáció során, ha ez nem sérti harmadik felek jogait, és nem befolyásolja más közigazgatási szervek cselekvőképességét. További fontos jogosultság, hogy az említett területeken a polgárok polgári peres eljárásokban fríz nyelvű okiratokat és bizonyítékokat nyújthatnak be, feltéve, hogy a felelős bíró véleménye szerint ez nem akadályozza az igazságszolgáltatás rendes működését.⁴² A második cikk pedig

³⁹ Kardos, G. (2022): A kisebbségi nyelvi jogok szükségessége: néhány elméleti és nemzetközi jogi megfontolás. Magyar Tudomány. 183. évf. 6. sz. 699-702.

⁴⁰ Wolf, S. (2020) 5.

⁴¹ Wolf, S. (2020) 6.

⁴² Gesetz zur Förderung des Friesischen im öffentlichen Raum vom 13. November 2004. 1. cikk (1)

az első cikkben megfogalmazott jogok biztosítása érdekében rögzíti, hogy Észak-Frízlandon és Helgoland szigeten fríz nyelvet beszélő munkavállalókat kell biztosítani hatóságoknál, illetve az állami felügyelet alatt álló közjogi szervezetekben, intézményekben.⁴³

6.1.3. A politikai életben, valamint a közéletben való részvételhez fűződő jog

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek lehetőséget kell teremteni ahhoz, hogy részt vehessenek a politikai életben és a közéletben. Kalmár Ferenc szerint az állami szerveknek be kell vonniuk az érdekelt kisebbségek képviselőit a részvételi lehetőségek megoldásáról és módszereiről való döntéshozatalba. Ugyanis a nemzeti kisebbségek közéletben való részvételének biztosítása demokratizálódási eszközként fogható fel azért, hogy az összes felet találkozássra és a folyamat megvitatására kényszeríti, és így segít a társadalmaknak túllépni a mély megosztottságon.⁴⁴

A Keretegyezmény 15. cikke, amely Kalmár Ferenc álláspontja szerint az egyezmény egyik sarokkövét alkotja, a 4. és 5. cikkel egyetemben, kimondja, hogy a felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megteremtik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára azokat a feltételeket, amelyek a kulturális-, a társadalmi-és a gazdasági életben, valamint a közügyekben-különösen az őket érintőben- való részvételhez szükségesek.”⁴⁵

A Tanácsadó Bizottság a német állami jelentésre reagálva, ezen cikk érvényesülésével kapcsolatban megállapítja, hogy a szövetségi szinten mind a négy nemzeti kisebbség számára létrehoztak konzultatív bizottságokat, melyek a nemzeti kisebbségek szervezeteinek, a szövetségi kormánynak (belügyminiszter és egy államtitkár), és az érintett tartományoknak a képviselőiből állnak, és a szövetségi belügyminisztérium keretein belül működnek. Az üléseken pedig a Bundestag minden frakciójának képviselői is részt vesznek, amelyre évente egyszer kerül sor. Ezek a fórumok lehetőséget biztosítanak a kisebbségeknek, hogy ügyeiket a kormány és a parlament képviselői elé tárják, és közösen dolgozzanak ki megoldásokat a felmerülő problémákra.⁴⁶

Valamint fontos szerepet tölt be a korábban már említett kitelepülési kérdésekért és a nemzeti kisebbségekért felelős szövetségi kormánybiztos.

⁴³ Uo. 2. cikk

⁴⁴ Kalmár, F. (2016) 130.

⁴⁵ Keretegyezmény 15. cikk

⁴⁶ ACFC. (2022) 39.

A dánok, illetve a frízek politikai képviselőit az említett testületek mellett a Dél-Schleswig-i Választói Szövetség (Südschleswigscher Wählerverband, SSW) látja el Schleswig-Holstein tartományi parlamentben, valamint 2021 szeptembere óta a szövetségi parlamentben is egy mandátummal rendelkezik. A párt a 2016-os pártprogramjában megfogalmazta, hogy bár a dán és a fríz kisebbség kulturális és szociális érdekeit képviseli elsősorban, olyan pártnak tekinti magát, amely ezen túl mindig felszólal regionális politikai vagy általános társadalmi problémák megoldása érdekében. Ezt alátámasztja a tény, hogy az 1992-es választási eredményekhez képest a 2000-es évekre a szavazatok száma megduplázódott, ami arra utal, hogy a pártot már nemcsak a dán és a fríz kisebbség tagjai választják.⁴⁷

Valamint a dán kisebbség számos intézményt hozott létre, amelyek hatékonyan ellátják a közösség számára a közfeladatokat, részben Schleswig-Holstein, részben Dánia közpénzeiből finanszírozva. Ezek közül a legjelentősebb a Dél-Schleswig-i Egyesület, amely ernyőszervezetként működik és dán parlamenti képviselővel, a parlamenti adminisztrációval, illetve a dán médiával is állandó kapcsolatban áll. A Dán Iskolaegyesület jól kiépített iskolarendszert működtet, amely bölcsődét, általános iskolákat és gimnáziumokat foglal magába. A kisebbség vallási életét pedig a szabad egyházként működő dél-schleswig-i evangélikus-lutheránus dán egyház számos gyülekezettel biztosítja. Továbbá fontos szerepet tölt be a dán egészségügyi szolgálat, amely többek között számos idősök otthonát, valamint gyermek-és ifjúsági otthonokat tart fent.⁴⁸

A frízek képviselőiben fontos szerepet játszik az SSW mellett a 2020-ban alapított fríz alapítvány („Stiftung für die Friesische Volksgruppe im Lande Schleswig-Holstein), amelyről törvény rendelkezik⁴⁹, és amely közjogi testületnek minősül. Az alapítvány célja a művészet és a kultúra támogatása, a nyelv ápolása, kutatás előmozdítása. Valamint a frízek képviselőit a Schleswig-Holstein-i parlamentben 1988 óta egy a fríz népcsoport ügyeivel foglalkozó testület is biztosítja.⁵⁰

A szorok is számos olyan szervezettel rendelkeznek, melyek közfeladatokat látnak el a közösség tagjai számára. Működésüket a szövetségi kormány, Brandenburg és Szászország közpénzeiből finanszírozza a német állam. A legfontosabb szorb érdekképviseleti szerv az 1912-ben alapított Domowina nevű ernyőszervezet, amely a fő kapcsolattartó pont a közösség

⁴⁷ Opelland, T. (2022). Südschleswigscher Wählerverband. Bundeszentrale für politische Bildung.

⁴⁸ Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2024). Nationale Minderheiten: Minderheitensprachen und die Regionalsprache Niederdeutsch in Deutschland. (továbbiakban: Nationale Minderheiten). 25-27.

⁴⁹ Gesetz über die Errichtung der „Stiftung für die Friesische Volksgruppe im Lande Schleswig-Holstein vom 13. Januar 2020.

⁵⁰ Nationale Minderheiten. 37.

és az állami szervek között. Számos magánjogi szervezet egyesül a Domowina alatt, melyek többek között az oktatás, gyermekgondozás, média egyes területein látnak el közfeladatokat. Továbbá tanácsadó testületek képviselik a közösség érdekeit a megfelelő önkormányzati, tartományi és szövetségi szervekkel való kommunikációban, amikor a kisebbségeket érintő döntések születnek. Fontos még megemlíteni a Szorb Alapítványt (Stiftung des sorbischen Volkes), amely a közösség számára biztosított közpénzeket kezeli.⁵¹

A német szintik és romák polgári jogi és politikai képviselőt a Németországi Szintik és Romák Központi Tanácsa látja el, mely független ernyőszervezetként működik. A külföldön tapasztalható rasszista és diszkriminatív intézkedések ellen is fellép, és konkrét projekteket támogat, amelyek a romák életkörülményeinek javítását célozzák, ilyenek a lakhatási projektek Romániában, Magyarországon és Szlovákiában. Képviselőtük tartományi szinten azonban eltérő, míg egyes tartományokban (például Baden-Württemberg, Hessen, Schleswig-Holstein) külön tanácsadó testületek működnek a német szintik és romák érdekében, addig más tartományokban integrációs és migrációs tanácsokban vannak csak jelen.⁵²

⁵¹ Wolf, S. (2020) 9.

⁵² ACFC (2022) 39.

7. Összegzés

A Németországban őshonos kisebbségek, ahogy Horst Seehofer volt német szövetségi belügyminiszter is fogalmaz, mélyen gyökereznek a társadalomban.⁵³ Német állampolgárok, akik a német kultúrát is sajátjuknak tekintik, de ugyanakkor különleges módon kötődnek saját kultúrájukhoz és nyelvükhöz. Azt lehet mondani, hogy mint ahogyan a magyarországi németek is, kettős identitással rendelkeznek. Ezért fontos számukra többletjogosultságok biztosítása, hogy németiségük mellett, kisebbségi hovatartozásukat is megélhessék, hiszen az identitáshoz fűződő jog az emberi méltósághoz való jog alkotóeleme is egyben. A Tanácsadó Bizottság állásfoglalásaiban megfogalmazott összegzések alapján megállapítható, hogy a német nemzeti kisebbségeknek a mai napig vannak követeléseik, de úgy gondolom, hogy a jogi szabályozás alapján, illetve az állami jelentésekben foglaltak szerint, elmondható, hogy összeurópai összehasonlításban Németországban igen előrehaladott, fejlett a kisebbségvédelmi rendszer. Bár tartományonként nem egységes a szabályozás, de véleményem szerint ez nem okoz gondot, mivel azokban a tartományokban, ahol a négy népcsoport által generációk óta lakott területek találhatók, ott számukra a jogvédelem tartományi szintű törvényekben, együttműködési megállapodásokban egyértelműen biztosított.

Mindemellett azonban a németországi őshonos kisebbségekről, illetve társadalmi jelentőségükről az állami szervek nem nyújtanak átfogó tájékoztatást. A kisebbségi témák nem jelennek meg sem az oktatásban, sem a jogi irodalomban, legalábbis a digitálisan elérhető művekben, amely utóbbi a kutatásomat meglehetősen nehezítette. Elgondolkodtató, hogy annak ellenére, hogy jogi szempontból kiemelt figyelmet fordítanak rájuk, alig lehet róluk információt találni újságcikkekben, szakirodalomban, amit egyébként ők maguk is kifogásolnak.⁵⁴

Dolgozatom második felében elsőként a Németországban élő törökök helyzetét vizsgálom, akik a második világháború után érkeztek nagy számban az ország területére vendégmunkásként. Tehát az őshonos kisebbségekkel ellentétben, ők csak hatvan éve élnek az ország területén, de fontosnak tartom megvizsgálni hat évtized távlatából, hogy az integrációjuk mennyire előrehaladott. Majd pedig az új hullámmal érkezett bevándorlók kapcsán összefoglalom a főbb integrációs kihívásokat. Ehhez kulcsfontosságú a német állampolgársági törvény legutóbbi módosításának, illetve a módosításhoz fűzött indoklás vizsgálata.

⁵³ Nationale Minderheiten. 6.

⁵⁴ Sechster Bericht der Bundesrepublik Deutschland gemäß Artikel 25 Absatz 2 des Rahmenübereinkommens des Europarats zum Schutz nationaler Minderheiten (2022). Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentsmaterialien. 260.

8. Török vendégmunkások Németországban

A török kormányok az 1950-es évektől kezdve kötöttek munkaerő-egyezményeket nyugat-európai államokkal. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy a demográfiai növekedés a munkaerőpiacon feszültségekhez vezetett, és ezért képzetlen munkaerőt küldtek külföldre, hogy a feszültséget enyhítsék. Másrészt abban bíztak, hogy ezen munkások nyugat-európai tapasztalatokkal térnek vissza, melyből az ország gazdasága profitálhatott volna. A legjelentősebb egyezményt Németországgal kötötték meg 1961. október 30-án, amely a mai napig formálja a német társadalmat. A török vendégmunkások közül sokan nem tértek haza, megszerezték az állandó tartózkodási engedélyt és a családtagokat költöztették ki Németországba. Ennek következtében az 1980-as évekre el kezdett kialakulni egy diaszpóra csoport, amely a folyamatos kivándorlásoknak köszönhetően egyre nő a mai napig.⁵⁵ A Destatis 2023. év végi adatai szerint 2,9 millió török származású személy él az ország területén, ebből 1.548.095 török állampolgár, amely az országban élő külföldiek (13.895.865 fő) 11,1%-át teszi ki, és így a legnagyobb bevándorlócsoporthoz tartoznak Németország területén.⁵⁶ Utánuk következnek az ukránok 1.239.705 fővel, majd a szírek 972.460 fővel.⁵⁷

Az integrációt nehezíti, hogy a török diaszpóra fele nem rendelkezik német állampolgársággal. Azonban idén januárban a Bundestag törvényt fogadott el, amelyben eltörlik a kettős állampolgárság korlátozásait, külön kedvező szabályok vonatkoznak a vendégmunkásokra is. Ezzel kapcsolatban a németországi török közösségek vezetője azt nyilatkozta, hogy a „módosult állampolgársági feltételek alapján a következő években legkevesebb ötvenezer török fog német állampolgárságért folyamodni, hosszú távon pedig „mind a másfél millió, német állampolgársággal még nem rendelkező török a honosítását fogja kérvényezni”⁵⁸

⁵⁵ Egeresi, Z. (2015). A vendégmunkások hazautalásától a nemzetközi lobbiiig. Törökország és a török diaszpóra kapcsolata. 74-82.

⁵⁶ Statistisches Bundesamt. (2024). Ausländische Bevölkerung nach Geschlecht und ausgewählten Staatsangehörigkeiten.

⁵⁷ Statista. (2023). Anzahl der Ausländer in Deutschland nach Staatsangehörigkeit am 31. Dezember 2023.

⁵⁸ Németh, Á. (2024). A szorgos és törvénytisztelő bevándorlók könnyebben kapnak német állampolgárságot. Index

9. A német állampolgársági törvény korszerűsítéséről szóló legújabb törvény

Az állampolgársági törvényt az utóbbi két évtizedben többször is módosították. A 90-es évek elejéig hatályban lévő törvényben nem volt jogi igény a honosításra, hanem a német kormány döntött arról, hogy valaki annyira integrálódott-e, hogy megkaphassa a német útlevélet. Az állam akkor még abból indult ki, hogy csak egy ország iránti lojalitás létezik, kettős lojalitás pedig nem. Ez a hozzáállás folyamatosan enyhült, egyre több feltételt enyhítettek az állampolgárság megszerzéséhez. 2024. június 27-én pedig hatályba lépett az állampolgársági törvény korszerűsítéséről szóló legújabb törvény (Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts, továbbiakban: StARModG). Nancy Faeser szövetségi belügyminiszter üdvözölte a reformot, álláspontja szerint a legjobb elmékért folyó globális versenyben lehetőséget kell adni a külföldi szakmunkásoknak arra, hogy észszerű időn belül a társadalom teljes jogú tagjaivá váljanak.⁵⁹ Ezzel ellentétes állásponton van Hans Georg Maassen, a polgári elhárításért felelős szerv volt elnöke, aki szerint az új törvény az állampolgárság kiárusításának tekinthető.⁶⁰

Az ok, amiért a törvény módosítására szükség volt, az az, hogy Németországban a honosítások száma évek óta alacsony szinten stagnál. Ami azért jelent különösen nagy problémát, mivel Németország az egyik legnépszerűbb európai bevándorlási célország. Az Eurostat adatai szerint Németország az Európai Unióban a honosítási arányok tekintetében az átlag alatt helyezkedik el. Társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy minél több külföldi, aki megfelel bizonyos követelményeknek, azaz elköteleződik a szabad demokratikus értékek mellett, és teljesíti az önálló megélhetés biztosításának követelményét, a honosítás mellett döntsön, és ezáltal teljes mértékben részt vegyen a társadalom életében és hozzájáruljon ahhoz. Ehhez a keretfeltételeket pedig a német állampolgársági törvény korszerűsítésével kell megteremteni, amely tehát az ország bevándorlási igényeihez való igazítását is jelenti.⁶¹

A honosítások tekintetében fontos megemlíteni, hogy 2022. évi adatokhoz képest 28%-kal növekedett a német állampolgárságot megszerzők száma, ami 200 100 honosítással a 2000 óta bejegyzett legmagasabb szám.⁶²

Az új törvény számos könnyítést és módosítást vezetett be a bevándorlók integrációjának elősegítése érdekében. Az állandó jelleggel Németországban élő, és a német alkotmányos

⁵⁹ Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2024). New law on nationality takes effect.

⁶⁰ 1. sz. melléklet

⁶¹ Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts. (StARModG) Bearbeitungsstand: 19.05.2023. A.

⁶² Europäische Kommission. (2024). Rekordzahl an Einbürgerungen in Deutschland im Jahr 2023.

alapelvekkel egyetértő külföldiek számára a honosítási folyamat gyorsítását és többes állampolgárság engedélyezését vezették be, hogy ezáltal a honosításhoz szükséges feltételek mihamarabbi teljesítésére ösztönözzék a bevándorlókat.

9.1. A német állampolgárság megszerzését könnyítő újítások

Alapvetően négy újítást vezettek be, ami egyben könnyítést is jelent az állampolgárság megszerzésében. Az új állampolgársági törvény ugyanis lehetővé teszi a kettős állampolgárságot. Ez azért bír nagy jelentőséggel, mivel annak ellenére, hogy sok külföldi érzi magát Németországba tartozónak, nem akarnak megválni meglévő állampolgárságuktól, mivel a származási országukhoz is kötődnek. A jogszabálytervezetben arra hivatkoznak, hogy a társadalomba való beilleszkedés szempontjából az olyan tényezők, mint a nyelvtudás, az oktatás, a szakmai beilleszkedés, az önálló megélhetés képessége, a társadalmi részvétel, az állampolgársági ismeretek és a szabad demokratikus alapértékek melletti elköteleződés sokkal fontosabb, mint az, hogy valakinek egy vagy több állampolgársága van-e.⁶³

A külföldiek a korábbi nyolc év helyett öt év legalás tartózkodás után válhatnak honosított állampolgárrá. Akik kiemelkedő teljesítményt nyújtanak munkájuk során, vagy aktívan részt vesznek önkéntes munkában és a Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti C1 szinten beszélnek németül, valamint el tudják tartani magukat és családjukat közpénzek igénybevétele nélkül, már három év után megszerezhetik az állampolgárságot.

További újítás, hogy minden gyermek, aki Németországban született külföldi szülőktől, megkapja a német állampolgárságot, és megtarthatja szülei állampolgárságát, ha legalább az egyik szülő több, mint öt éve legalásan él Németországban, és állandó tartózkodási joggal rendelkezik.

A negyedik könnyítés szerint az ún. vendégmunkás generációhoz tartozóknak nem kell állampolgársági tesztet írniuk, és a nyelvtudásukat is csak szóban kell bizonyítaniuk. Ennek azaz indoka, hogy a múltban kevés állami program segítette beilleszkedésüket, ezért az életük során elért eredményeik elismeréseként csak azt kell bizonyítaniuk, hogy a mindennapi témákról szóban nehézség nélkül tudnak kommunikálni németül.⁶⁴

A korábbiakban lefektetett többi elvárásnak azonban továbbra is meg kell felelni. Akik a német állampolgárságot meg akarják szerezni határozatlan idejű tartózkodási joggal, azaz a

⁶³ StARModG B.

⁶⁴ Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2024). New law on nationality takes effect.

német tartózkodási törvény (Aufenthaltsgesetz, továbbiakban: AufenthaltsG) 9. szakasza szerinti letelepedési engedéllyel vagy a 9a szakasz szerinti Európai Unió állandó tartózkodási engedéllyel kell rendelkezniük.⁶⁵ Valamint el kell kötelezniük magukat a szabad társadalom értékei mellett. Ide tartozik az emberi méltóság és az egyenlőség. Másrészt a rasszizmus, antiszemitizmus vagy az emberi méltóság megvetésének egyéb formái által motivált cselekmények összeegyeztethetetlenek a Grundegesetzben foglalt emberi méltóság garanciájával, így a tesztet kibővítették az ilyen attitűdökre vonatkozó kérdésekkel. Az egyenlőséghez tartozik az Alaptörvényben rögzített férfiak és nők közötti egyenjogúság, így akik ezt nem tartják tiszteletben, nem válhatnak honosított állampolgárrá. Ez magába foglalja az egyidejűleg több házastárssal való házassági kötelék létesítésének tilalmát. További elvárás a biztosított megélhetés, amely az AufenthaltsG megfogalmazása szerint akkor valósul meg, ha a külföldi a saját, illetve tartásra jogosult hozzátartozói megélhetését közpénzek igénybevétele nélkül tudja fedezni.⁶⁶ Emellett a Közös Európai nyelvi Referenciakeret szerinti B1 szintű német nyelvtudással és büntetlen előélettel kell rendelkezniük.⁶⁷

10. „Ausgewählte Migrantengruppen in Deutschland 2015” (RAM) című reprezentatív vizsgálat

A felmérésben több bevándorló csoport tagjai is részt vettek, melyek közül a török származású személyek integrációs szintjére vonatkozó eredményeket a Német Bevándorlási Hivatal (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge-BAMF) kutatóközpontjának egyik munkatársa, Susanne Schürer foglalta össze. Az egyik ok, amiért a téma jelentőssé vált, a 2015 óta megnövekedett menekült bevándorlás, amely kapcsán egyre fontosabbá vált a korábbi bevándorló generációk integrációs szintjének kérdése. Ugyanis a társadalmi-gazdasági jellemzők, a szociokulturális háttér, az integrációs sikerek összefüggéseiről való új felismerések segíthetnek az újonnan érkezők integrációjában is.⁶⁸ A vizsgálat eredményeinek ismertetése előtt azonban fontosnak tartom az integráció fogalmát bemutatni.

⁶⁵ Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (AufenthaltsgG) 9. § 9a §

⁶⁶ AufenthaltsgG 2. § (3) és 9. § (2) 2.

⁶⁷ Bundesregierung. (n.d.) Voraussetzungen für die Einbürgerung.

⁶⁸ Schürer, S. (2018): Türkeistämmige Personen in Deutschland. Erkenntnisse aus der Repräsentativuntersuchung „Ausgewählte Migrantengruppen in Deutschland 2015” (RAM). 10.

10.1 Az integráció típusai, fogalmi elemei

Hartmut Esser, a mannheimi egyetem professzora (Soziologie und Wissenschaftslehre) egy a „Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung” részére készített kutatómunkában rögzíti, hogy maga az integráció általánosan egy rendszer részei közötti kapcsolódást jelenti, ahol a részek kölcsönösen egymásra vannak utalva, és így egy „szisztémikus” egészet alkotnak.⁶⁹

Két fő típus különíthető el a társadalmi integráción belül: egyrészt a rendszerintegráció, amely a társadalom vagy egy közösség összetartását, stabilitását jelenti, amely biztosítja, hogy az egész rendszer koherensen, egységesen működjön, másrészt pedig a szociális integráció, amely az egyén beilleszkedését, vagyis azt jelzi, hogy egy adott egyén hogyan kapcsolódik egy közösséghez vagy társadalomhoz. Az egyén integrálódásához szükséges, hogy elfogadja és részesévé váljon a társadalom normáinak, értékeinek, és egyúttal a társadalom is befogadja őt. Hartmut Esser a társadalmi integrációnak négy dimenzióját különbözteti meg: első a „*kulturáció*”⁷⁰, amely a tudás és készségek elsajátítását (beleértve a nyelvet is) jelenti, a második az *elhelyezkedés*, mint a pozíciók átvétele és a jogok megadása, a harmadik az *interakció*, amely a mindennapi életben való társas kapcsolatok felvételét jelenti, és a negyedik az *identifikáció*, amely az adott társadalmi rendszer iránti érzelmi kötődést foglalja magába. Mind a négy dimenzió összefügg egymással: az elhelyezkedés bizonyos fokú kulturációt feltételez, ugyanis csak egy bizonyos fokú kulturáció után válik lehetővé az elhelyezkedés, és ezen keresztül válik lehetővé az interakció és identifikáció az adott társadalmi rendszerben.⁷¹

10.2 Demográfiai jellemzők

A munkadokumentumban a török migrációs háttérrel rendelkező heterogén népesség integrációs szintjének különbségeit rögzítik, különös tekintettel a német állampolgárságú és a török állampolgárságú személyek közötti megkülönböztetésre, valamint az első és a második generációhoz való tartozásra. Az első generációhoz azok a személyek tartoznak, akik külföldön születtek és Németországba vándoroltak be, a második generációhoz pedig azok, akik maguk Németországban születtek, de legalább egyik szülőjük külföldön született. A szövetségi szintű felmérésben 1233, 16 és 80 év közötti török származású személy vett részt. Egy részük (32,0%)

⁶⁹ Esser, H. (2001): Integration und ethnische Schichtung. Zusammenfassung einer Studie für das „Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung. 1.

⁷⁰ Esser a kulturáció alatt azt érti, hogy a bevándorlók rendelkeznek az integrációhoz szükséges ismeretekkel és készségekkel. Uo. 8.

⁷¹ Uo. 1.

német vagy kettős, másik részük török állampolgár. Az első generációhoz tartozók a megkérdezettek 54,5 %-át, a másodikhoz generációhoz tartozók pedig 45,5%-ot tettek ki.

10.3 Kulturáció

A kulturáció kapcsán a származási nyelv és a német nyelv ismeretét, illetve az asszimilációhoz és a származási ország kultúrájának megtartásához való viszonyulást vizsgálták.

A nyelvtudás fontossága abban rejlik, hogy lehetőséget biztosít az oktatáshoz és a munkaerőpiachoz való hozzáféréshez, megkönnyíti a kapcsolatépítést a befogadó társadalommal. Ugyanakkor ezen tényezők fordítva is hozzájárulnak a második nyelv elsajátításához. Kijelenthető, hogy a német nyelv elsajátítására való hajlandóság arányosan csökken az azonos etnikai csoporthoz tartozó közösség méretével, melyről „Az integráció elmélyülésének akadályai” című fejezetben írok részletesebben.⁷²

Alapvetően a második generáció számára már adott a lehetőség a német nyelvű intézményi ellátásra, például óvodák és iskolák formájában, ami megkönnyíti a kétnyelvű nevelkedést. Ennek gyakorlati megvalósítása azonban nem mindig egyszerű. Például amennyiben a német nyelvűekkel való erős térbeli elkülönülés áll fenn, vagy ha a szülők maguk is csak gyengén beszélnek a németet, és így hibás nyelvtudást adnak át a gyerekeknek.

Ami az asszimilációhoz való viszonyulást illeti, alapvetően a második generáció tagjai és a német állampolgárok viszonyulnak kritikusan az asszimilációhoz, és nagyobb hangsúlyt fektetnek a török hagyományok megőrzésére, mint az első generáció tagjai és a török állampolgárok. A megkérdezettek 2/3-a azonban több kapcsolatot szeretne németekkel.⁷³

10.4 Elhelyezkedés

Az elhelyezkedés kapcsán az iskolai végzettséget, a szakmai képzettséget, a háztartások nettó jövedelmét, illetve a lakóköznyezetet vizsgálták.

Az első és a második generáció között a nők esetében van jelentős különbség a képzettség terén, mind iskolai képzettségben mind a szakmai képzés területén, ugyanis míg a férfiak oktatási helyzete csak kismértékben javult, a nőké jelentősen. Különösen a szakképesítéssel rendelkező nők aránya nőtt. Bár a második generáció a szakképzettség terén jobb helyzetben van, mint az

⁷² Schürer, S. (2018) 51.

⁷³ Uo. 39-42.

első, a gyenge iskolai végzettséggel rendelkezők, valamint a szakmai végzettség nélküli személyek száma jelentősen magasabb, mint a teljes német lakosság körében.⁷⁴

A munkaerőpiaci helyzet kapcsán pedig fontos kiemelni, hogy míg a 16 és 65 év közötti török származású férfiak körülbelül 80%-a dolgozik, addig ez az arány a nők körében feleakkora. A nem dolgozó nők többsége (elmondásuk alapján) azért nem vállal munkát, mert a háztartással és a gyermekekkel szeretne foglalkozni. Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a háztartások leggyakoribb jövedelemforrása- a munkajövedelem mellett- a családi pótlék, továbbá a megkérdezettek 15,2%-a kap munkanélküli segélyt.⁷⁵

10.5 Interakció

Az interakció kapcsán pedig a diszkriminációs tapasztalások, valamint a migrációs háttérrel nem rendelkező személyekkel való kapcsolatok vizsgálata volt hangsúlyos.

A diszkrimináció észlelése alapvetően lakáskeresés és a munkaerőpiac terén különösen magas, hivatalokban és intézményekben, illetve a mindennapi életben általánosságban már kevésbé jellemző. A fejkendőt viselő nők (a megkérdezett nők körülbelül 30%-a) azonban minden vizsgált területen gyakrabban érzik magukat hátrányosan megkülönböztetve, mint a fejkendőt nem viselő nők és a férfiak.

A németekkel való érintkezés kapcsán fontos kitérni az etnikai szegregációra, ami gyakran társadalmi szegregációval is együtt jár, és amely többek között a német nyelv elsajátításában is hátrányt okoz. Ilyenek a nagyvárosokban megtalálható török városnegyedek. Bár átmenetileg gyorsabban elősegíthetik a gyorsabb munkaerőpiaci beilleszkedést, hosszabb távon hátráltatják a továbbképzési és karrierlehetőségeket.⁷⁶

10.6 Identifikáció

Az identifikációnál a származási és befogadó országhoz való kötődéssel, a maradási és a honosítási szándékkal kapcsolatban kérdezték a BAMF munkatársai a vizsgálatban résztvevőket.

A Németországhoz való kötődés minden csoportban erősebb volt a megkérdezés időpontjában, mint a Törökországhoz való kötődés. Ötből négy ember jelezte, hogy véglegesen Németországban szeretne maradni. A legfőbb okok közé tartozik a család jelenléte, illetve a

⁷⁴ Uo. 31.

⁷⁵ Uo. 30-35.

⁷⁶ Schürer, S. (2018) 40.

tény, hogy itt érzik magukat otthon. A német nemzeti identitás a második generáció számára fontosabb szerepet játszik, mint az első generáció számára, különösen a Németországban született török származásúak esetében figyelhető meg erős azonosulás Németországgal.⁷⁷

A kutatás eredményeiről összefoglalva elmondható, hogy a második generáció tagjai jobban integrálódtak a német társadalomba, ami többek között a magasabb iskolai végzettségben, illetve foglalkoztatási arányban, valamint jobb német nyelvtudásban nyilvánul meg. Ugyanez elmondható a német vagy kettős állampolgárságú törökökről, akiknek szorosabb kapcsolata van a többségi társadalom tagjaival, ami arra is visszavezethető, hogy a német állampolgárság megszerzéséhez a már említett integrációs követelményeknek meg kell felelni.

⁷⁷ Uo. 42.

11. Az integráció elmélyülésének akadályai

A legnagyobb problémát az integráció kapcsán az jelenti, hogy mivel a török nyelv, illetve kultúra széles körben elterjedt, az újonnan érkezők egy jól kiépített hálózatra találnak, és így a hasonló migrációs háttérrel rendelkező közösségbe való beágyazottság akadályozza a többségi társadalom tagjaival való kapcsolatteremtést.⁷⁸ Hans Georg Maassen, a német polgári elhárítási szerv volt elnöke egyértelműbben fogalmaz, amikor felhívja a figyelmet arra, hogy a törökök a 90-es évektől kezdve párhuzamos társadalmakat kezdtek kialakítani. Sorra épültek ki a török pékségek, élelmiszerboltok, megjelentek török orvosok, jogászok. Így az integrációs hajlandóság visszaesett. Bár tanulják a német nyelvet, nem érdekük, hogy beilleszkedjenek a német életviszonyok közé. Inkább a saját világukba illeszkednek, a saját mecsetjeikkel, kulturális szokásaikkal, és Németországot inkább egy ellenséges nyugati országnak tekintik. Részben a dekadencia miatt vetik meg Németországot, részben pedig azért, mert hiányzik a vallási, történelmi és kulturális kapcsolódás a német kulturális örökséghez. Továbbá a megvetés a hagyományos, ortodox muszlim gondolkodásmódból ered, amely kevésbé tiszteli a demokráciát, ehelyett az autoriter családi struktúrákat és államformákat helyezi előtérbe. Maassen szerint ezért nem is meglepő, hogy a Németországban élő törökök körében Erdogan magas támogatottságot élvez.⁷⁹

A fent leírtak alapján tehát a törökök integrációja egy adott szinten megreked, mivel egy részük nem is szeretne jobban integrálódni a német társadalomba, csak amennyire szükséges. És ahogy Hartmut Esser is felhívta rá a figyelmet, az integráció két irányú folyamat, szükséges hozzá az akarat, illetve a társadalom normáinak elfogadása. Az állampolgárság megszerzése véleményem szerint nem jelenti automatikusan az integráció elmélyülését, mivel a török származásúak az európai keresztény kultúrától eltérő muszlim háttérrel rendelkeznek, amelyhez igen erős a kötődésük, és amely identitásuk jelentős részét képezi, így ők véleményem szerint sosem fognak tudni úgy integrálódni a német társadalomba, mint az őshonos kisebbségek.

⁷⁸ Uo. 51.

⁷⁹ 1. sz. melléklet

12. Új hullámmal érkezett bevándorlók

A bevándorlók száma 2008 és 2014 között fokozatosan növekedett. Míg 2008-ban éves szinten 700.000 fő érkezett az ország területére, addig 2014-ben már több, mint 1,4 millió fő. 2015-re pedig ez a szám több mint 31%-kal nőtt meg. Bár az Európai Unió egész területére érkeztek bevándorlók, a többség számára Németország jelentette az első számú célországot, melynek okai közé tartozik a magas életszínvonal, a jelentős szociális juttatások, a stabil politikai környezet és a már meglévő erős bevándorló közösség. 2014-ről 2015-re kétszeresére nőtt a menedékkérelmek száma 476 649 kérelemmel, melynek 35,9%-a Szíriából, 12,2% Albániából, 6,6% Koszovóból, 1% Afganisztánból, 6,7% Irakból érkezett. 2016-ban pedig a számuk már több mint 745 000 volt. A migrációs okok Irakból, Szíriából és Afganisztánból érkezettek esetében a háború, erőszak, harcok voltak, Eritrea esetén politikai okok, a balkáni országokból érkezettek esetében pedig a gazdasági kilátástalanság volt az elsődleges ok.⁸⁰

2017-2019 között, bár a válságot kiobbantó problémák csökkentek vagy részben eltűntek, a számokat tekintve egy magas szinten állandósult bevándorlásról beszélhetünk a mai napig. Míg 2015-ben meghaladta a kétmilliót a bevándorlók száma, addig 2017-re ez a szám 1,55 millióra csökkent, de még így is jóval meghaladva a 2015-ös év előtti számokat. Azonban változás figyelhető meg a kibocsájtó országok között. 2017-ben Afganisztán, Szíria, Irak helyett a top10 kibocsájtó ország között Románia, Lengyelország, Bulgária, Olaszország, Horvátország, Szíria, Törökország szerepelt. 2018-ban pedig már Szíria sem szerepelt a top10 kibocsájtó országok között. Ezen változások főbb okai, hogy Németország továbbra is kiemelt bevándorló célország, mivel az ország gazdaságának folyamatosan szüksége van bevándorlókra.⁸¹

Bár Németországban folyamatosan napirenden van a bevándorlás témája, és a táborok közötti ellentétek gyakran fellángolnak, egy 2019-ben készült közvéleménykutatás eredményei alapján a németek többsége (65%) szerint a bevándorlásnak pozitív hatása van a gazdaságra, ugyanakkor szinte ugyanilyen arányban vélekednek úgy, hogy a bevándorlók nem képviselik a németek által vallott értékeket.⁸²

⁸⁰ Pócza, I. (2022). Németország és a migráció. In: Dezső t., Pócza I. (szerk.): *Batthyány Lajos Alapítvány Doktori Ösztöndíjprogram. Tanulmánykötet 2020/2021*. BLA. 118-120.

⁸¹ Uo. 120-123.

⁸² Uo. 123.

13. Menekültügyi eljárás menete

Minden menedékkérelem esetén a Német Bevándorlási Hivatal a menekülttörvény (Asylgesetz, továbbiakban: AsylG) alapján megvizsgálja, hogy fennáll-e a négy védelmi forma valamelyike: menekültvédelem, politikai üldözötteket megillető menedékjog, kiegészítő védelem vagy kiutasítási tilalom. A menekültvédelem tágabb fogalom, mint a politikai menekültek fogalma. A Genfi Menekültügyi Egyezményen alapul, és olyan esetekben is alkalmazható, amikor az üldöztetés nem állami szereplők által történik. A politikai menekültek a Grundgesetz 16a cikke alapján („Politisch verfolgte genießen Asylrecht”⁸³) menedékjogot élveznek, amely egyébként az egyetlen alapjog, amely kizárólag külföldieket illet meg. Ők azok a személyek, akik a származási országukba való visszatérés esetén súlyos emberi jogi jogsértésnek lennének kitéve.⁸⁴ Kiegészítő védelemre pedig akkor jogosult egy külföldi, ha megalapozott indokokat hozott fel annak alátámasztására, hogy származási országában súlyos sérelem fenyegeti. Ilyennek minősül többek között a halálbüntetés kiszabása és végrehajtása, kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés.⁸⁵ A kiutasítási tilalomról szintén az AsylG rendelkezik, amely kimondja, hogy a Genfi Menekültügyi Egyezmény alkalmazásában egy külföldi személy nem toloncolható ki olyan államba, ahol életét vagy szabadságát faji, vallási, nemzetiségi hovatartozása, egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatt fenyegetés érheti.⁸⁶

Ha a kérelmet benyújtó jogosult valamely védelmi formára, akkor tartózkodási engedélyt kap a bevándorlási hivaltaltól.⁸⁷ Ha pedig nem, akkor a bevándorlási hivatal írásbeli kiutasítási figyelmeztetést bocsát ki a német menekültügyi törvény 34. szakasza alapján, amely szerint az illető 30 napos határidőn vagy egy héten belül köteles kiutazni az ország területéről. Amennyiben az érintett személy a megadott határidőn belül nem távozik önként, az illetékes bevándorlási hivatal kényszerűen végrehajtja a kitoloncolást.⁸⁸

A 2. számú mellékletben összesített adatok alapján elmondható, hogy az elmúlt 10 évben több, mint 2,9 millió menedékkérelmet nyújtottak be, melyből több, mint 1,48 millió részesült a védelmi formák valamelyikében. Szír állampolgároktól érkezett a legtöbb kérelem (megközelítőleg 926 000), melynek 90%-át el is fogadták. Ez alapján megállapítható, hogy elmúlt tíz évben elfogadott kérelmek 56%-át Szíriából érkezett menekültek nyújtották be.

⁸³ Grundgesetz 16a cikk

⁸⁴ BAMF. (2022). Schutzformen.

⁸⁵ AsylG 4. cikk

⁸⁶ AsylG 60. cikk

⁸⁷ BAMF. (2024). Ausgang des Asylverfahrens.

⁸⁸ BAMF. (2019). Aufenthaltsbeendigung.

További fontos származási országok Irak és Irán, melyek esetében a kérelmek 50, illetve 38%-át fogadták el. Ez az arány csak 26% az Afganisztánból érkezettek által benyújtott kérelmek esetében, az Ukrajnából érkezetteknél pedig csak 2%.⁸⁹

Fontos megjegyezni, hogy az elutasított kérelmek kapcsán pontos számadatot nem lehet megállapítani. Ez egyrészt abból következik, hogy elutasítás esetén fellebbezéssel lehet élni, és az adatokból nem állapítható meg, hogy ezen kérelmek sorsa mi lett. Ismételt kérelmet akkor lehet benyújtani, ha a származási országban az elutasítás óta jelentős változások következtek be, vagy új bizonyítékok állnak rendelkezésre, amelyek alapján az érintett személy komoly veszélynek lenne kitéve hazatérése esetén.⁹⁰ Másrészt pedig a BAMF által közölt éves adatösszesítéseket tartalmazó táblázatokban számos kérelem a „függőben lévő eljárás” oszlopban szerepel, amelyekről szintén nem tudható, hogy mi lett a sorsuk. Az elmúlt kilenc év adatait összesítve ez több mint 1,7 millió kérelmet érint.

Még a fentiek ismeretében is levonható konklúzióként az alábbi táblázat alapján, hogy nagyon alacsony a kitoloncolások aránya (az elmúlt kilenc évben ez átlagosan 26%) az elutasított kérelmekhez képest.

<i>Évszám</i>	<i>Kérelmek elutasítása</i>	<i>Kitoloncolások száma</i>
2023	61 778	16 430
2022	49 330	12 945
2021	35 071	11 982
2020	46 586	10 800
2019	54 034	22 097
2018	75 395	23 617
2017	232 307	23 966
2016	173 846	25 375
2015	91 516	20 888

(A táblázatot a Deutscher Bundestag adatai⁹¹ alapján készítette a Szerző)

⁸⁹ 2. sz. melléklet

⁹⁰ BAMF. (2024). Asyl und Flüchtlingschutz: Erst-, Folge- und Zweitanträge.

⁹¹ Bundeszentrale für politische Bildung. (2024.) Abschiebungen in Deutschland.

<i>Évszám</i>	<i>Függőben lévő eljárás</i>
2024 (novemberig)	225 037
2023	239 614
2022	136 448
2021	108 064
2020	52 056
2019	57 012
2018	58 325
2017	68 245
2016	433 719
2015	364 664

(A táblázatot a BAMF adatai⁹² alapján készítette a Szerző)

A kiutasítás intézménye Hans Georg Maassen szerint sem működik. Elmondása szerint évente körülbelül 30 000 kiutasítás történik, pedig több, mint 300 000 jogilag kiutasításra kötelezett személy van az országban. Tehát ezeknek az embereknek már rég el kellett volna hagyniuk az ország területét, mivel minden határozat jogerős. A probléma abban áll, hogy egyrészt a bevándorlási hivatalok túlterheltek, másrészt pedig nem képesek az embereket visszavezetni, mivel nincs elegendő személyzetük, továbbá, miután egy külföldivel közlik a kitoloncolás időpontját, lehetősége van eltűnni mire a hatóság megjelenik a helyszínen.⁹³ Ezt alátámasztja a német szövetségi kormány jelentése, mely szerint a 2024 január és szeptember között tervezett 38 328 kitoloncolásból 23 610 megghiúsult, ami 61,6%-ot jelent.⁹⁴

⁹² BAMF. (2015-2024). Antrags-, Entscheidungs- und Bestandsstatistik.

⁹³ 1. sz. melléklet

⁹⁴ Dahlkamp, J. (2024). Mehr als 60 Prozent der Abschiebungen 2024 gescheitert. Der Spiegel.

14. Főbb integrációs kihívások

Az alapvető kihívást az jelenti, hogy rövid idő alatt érkeztek a bevándorlók nagy számban. 2015-2016 között a menedékkérelmet benyújtók 1/3-a rendelkezett angol, 2%-a pedig német nyelvtudással. Valamint a nagykorúak 35%-a származási országukban nem tartozott a foglalkoztatottak közé. Fontos kiemelni, hogy az ún. krízisrégiókból (Szíria, Irak) érkezők esetében az oktatáshoz való hozzáférés szűk volt, Afganisztánból, Eritreából érkezettek esetében pedig jelentős volt az analfabetizmus és alacsonyabb volt a képzettségi szint.

Azonban 2017-ben, amikor is már európai országokból (Románia, Lengyelország, Olaszország) érkezett a legtöbb bevándorló, az országba érkezettek egyharmada jó vagy nagyon jó német nyelvtudásról számolt be, és ők vélhetően a hasonló kulturális környezet miatt be is tudnak illeszkedni a német társadalomba és munkaerőpiacra. De összességében megállapítható, hogy a nyelvtudás és képzettség terén tapasztalható hiányosságok nagy kihívást jelentenek a gazdasági és a társadalmi integrációt illetően.⁹⁵

Maassen elmondása szerint a Németországba érkezett „menekültek” valójában nem menekültek, a menedékjog iránti kérelem csak ürügyként szolgál a tartózkodási engedély megszerzéséhez. A külföldiek jórésze gazdasági okokból érkezik, vagy pedig azért, hogy német szociális juttatásokat igényeljen.⁹⁶ Ide tartoznak az újonnan érkező török állampolgárok is, akik a 2023-as évben 62 624 menedékkérelmet nyújtottak be (ezzel második helyen állnak Szíria mögött), melynek kb. 13% fogadják csak el. A Török Tanulmányok Központjának egy munkatársa úgy nyilatkozott, hogy bár a 2016-os Erdogan elleni puccs után számos politikai menekült érkezett, az ellenzékiek üldözése mára már enyhült, így az elmúlt években érkezett törökök leginkább a magas infláció miatt, illetve a földrengés sújtotta területekről érkeztek.⁹⁷

Maassen arra is felhívja a figyelmet, hogy az új hullámmal érkezett bevándorlók problémát jelentenek a belső biztonság és a társadalmi összetartozás szempontjából, mert nem akarnak integrálódni. Németországba már meglévő párhuzamos társadalmakba érkeznek, a német nyelvet sem kell beszélniük, mert mindenhol elboldogulnak arabul. Az integráció Maassen szerint kudarcot vallott, nem is lát törekvéseket arra nézve, hogy ezeket az embereket integrálják a társadalomba. Sőt, a kérdés sok esetben már nem is ez, hanem egyes nyugat-német nagyvárosok általános iskolai osztályait tekintve, ahol gyakran a tanulók 80-90%-a muszlim

⁹⁵ Pócsa, I. (2022). 123.

⁹⁶ 1. sz. melléklet

⁹⁷ Haas, S., Kreutzmann S. (2024). Viele Türken kommen nach Deutschland. Neue Zürcher Zeitung.

arab vagy török háttérű bevándorló, inkább az, hogy a német diákok hogyan illeszkedjenek be ezekbe a muszlim iskolai közösségekbe.⁹⁸

15. Konklúzió

Az etnikai sokszínűség Németországban a mindennapok része, legyen szó akár oktatásról, munkaerőpiacról, városnegyedekről. Bár Németország már régóta bevándorló ország, a közvélemény a mai napig megosztott a témát illetően.

Az elmúlt évtizedekben számos integrációs sikert és kudarcot tudhat magának az ország. Az őshonos kisebbségek teljes mértékben integrálódtak az elmúlt évszázadok során a német társadalomba. A jogi helyzetüket tekintve a német állam elismeri és támogatja a nemzeti kisebbségeket. Ennek ellenére alig lehet róluk szóló cikkeket, műveket találni az interneten, amik elérhetőek, azok is csak a felelős minisztériumok honlapján találhatóak. Azt gondolom a német állam a jelenlegin felül még többet tehetne, hogy a köztudatban jobban megjelenjenek az őshonos kisebbségek, mivel véleményem szerint nagy értéket adnak a társadalomhoz, és példát mutatnak azzal, hogy gyökereikhez ragaszkodnak, összetartanak, ami a mai világban nagyon fontos.

A török származású vendégmunkásokból lett bevándorlók az európaiaktól teljesen eltérő kultúrkörből érkeztek. Azonban a törökök elfogadják a normákat, beilleszkednek egy bizonyos szintig, de az is igaz, hogy párhuzamos társadalmak alakultak ki, és a közösség egy részének nem szerepel a céljai között, hogy mélyebben integrálódjon, mert nincs is rá szükségük. Dolgozatom elején feltett kérdésre, miszerint megilletik-e őket egyes, a nemzeti kisebbségeket megillető részjogosultságok, a válasz nemleges. Azonban meglátásom szerint ez utóbbira nincs is igényük, illetve a Keretegyezmény végrehajtását ellenőrző Tanácsadó Bizottság állásfoglalásaiban sem esik erről szó.

Az új hullámmal érkezett bevándorlók kapcsán az eddigi integrációs politika kudarcra van ítélve. Fogalmilag kizárt az eddig bevett fogalom szerinti integrálódás, mert más szándékok vannak, és más választ kell adjon Németország. Ami a legnagyobb problémát jelenti, Maassen szíves közlése alapján, hogy a muszlim arab kultúrkörből érkezettek többsége nem fogadja el a német állam normáit, sőt meg is akarják változtatni azt, jól mutatják ezt a saria bevezetését követelő felvonulások, tüntetések. A saria bevezetése pedig a német közjogi berendezkedést alapjaiban változtatná meg.

⁹⁸ 1. sz. melléklet

Ami viszont a jövőre nézve fontos kérdés, hogy mi lesz pár évtized, egy évszázad múlva. Feltehetően át fognak rajzolódní a társadalmi arányok. A kérdés, hogy a német állam milyen eszközökkel fogja kezelni. Azt gondolom, hogy összességében a hagyományos nemzeti etnikai sokszínűségről eltolódott a hangsúly a megosztottságra, ami a jövőben még számos feszültséghez fog vezetni.

1. számú melléklet

Kutatásom során lehetőségem nyílt interjút készíteni Hans Georg Maassennel (jogász, egyetemi professzor), aki 2001-2011 között a Német Szövetségi Belügyminisztérium keretében működő integrációs projektcsoporthoz vezetett, majd 2012-2018 között a Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal elnöki posztját töltötte be. A melléklet az eredeti, német nyelven készült interjú magyar nyelvű fordítását tartalmazza.

Mik az integrációs tapasztalatok a törökökkel kapcsolatban, milyen mélyen gyökereznek a társadalomban?

Fontos különbséget tenni az egyes bevándorlási hullámok között. Az első hullám az 1960-as években kezdődött, majd főként a 70-es és 80-as években folytatódott Nyugat-Németország felé, és ezek voltak az úgynevezett vendégmunkások, akik érkeztek. A vendégmunkások, ahogy a nevük is mutatja, csak ideiglenesen, egy átmeneti időre jöttek volna. A legtöbben azonban maradtak, és családot alapítottak. Aztán a további migrációs hullámok során, nagyjából a 80-as évektől, a törökországi katonai puccs nyomán menedékkérők is érkeztek. A 90-es és 2000-es évektől pedig egyre inkább olyan menedékkérők jöttek, akik gyakran menedéjog címén érkeztek, de valójában gazdasági bevándorlók voltak, így megkerülték Németország beutazási jogszabályait.

Az első generációt illetően: ezek az emberek ideérkeztek egy országba, amely számukra szinte teljesen ismeretlen volt, így nehezen integrálódtak. Leginkább csak törökül beszéltek egymás között, és a legtöbben törték a németet, főként a férfiak. A nők hagyományosan otthon maradtak, kevés kapcsolatot áptak a németekkel. A gyerekek itt nőttek fel, így ők rendszerint integrálódtak. Németet tanultak az iskolában, többnyire anyanyelvi szinten beszélnek németül. A szülők generációja jellemzően visszahúzódó életet élt, nem keveredtek rendőrségi, illetve közbiztonsági ügyekbe. A gyerekek pedig igyekeztek beilleszkedni a társadalomba, és más céljaik voltak, mint szüleiknek, akik többnyire gyárakban dolgoztak. Ők inkább jogászok, orvosok vagy politikusok szerettek volna lenni, de ugyanakkor megmaradt náluk a család hagyományos gondolkodásmódja. A Törökországból érkezettek nem a társadalom legképzettebb rétegeiből vagy az elitből jöttek, hanem sokszor elmaradott területekről, főként Kelet-Anatóliából, és magukkal hozták a hagyományos gondolkodásmódot, amely a tanultabb gyermekekre is átragadt.

Az ezt követő bevándorlási hullámok már problematikusabbak voltak. Ezek a bevándorlók olyan társadalomba érkeztek, ahol már léteztek török közösségek. Így a bevándorlók gyakran azt mondták, hogy nincs szükségük a német nyelv megtanulására, mivel rendelkezésükre állnak török pékségek, török élelmiszerboltok, török orvosok, török ügyvédek. Így az 1980-as évek végétől, a 90-es években párhuzamos társadalmakat kezdtek kialakítani, ami azóta csak erősödött. Ez azt jelenti, hogy a 90-es évektől kezdve az integrációs hajlandóság érezhetően visszaesett. Bár tanulják a német nyelvet, nem érdekük, hogy beilleszkedjenek a német életviszonyok közé. Inkább a saját világukba illeszkednek, a saját mecsetjeikkel, kulturális szokásaikkal, és Németországot inkább egy ellenséges nyugati országnak tekintik. Részben a dekadencia miatt vetik meg Németországot, részben pedig azért, mert hiányzik a vallási, történelmi és kulturális kapcsolódás a német kulturális örökséghez. Az utánuk következő generáció, vagyis a jelenleg 16-35 évesek, akik főként a kétezres években születtek és nőttek fel, központi problémát jelentenek, mivel ők mély megvetéssel viseltetnek az állam és a biztonsági szervek iránt. Amikor rájuk utalok, akkor egy nagy részükre gondolok, tehát nem mindenkire, de sokukra. Ez a megvetés a hagyományos, ortodox muszlim gondolkodásmódból ered, amely kevésbé tiszteli a demokráciát, ehelyett az autoriter családi struktúrákat és államformákat helyezi előtérbe. Ezért nem is meglepő, hogy a Németországban élő törökök körében Erdogan magas támogatottságot élvez, sokan rá szavaznak, szimpatizálnak vele és támogatják.

Mik a német állam elvárásai az állampolgársági törvény módosítása kapcsán?

Az állampolgársági törvény valóban több reformhullámon ment keresztül. A 90-es évek elejéig olyan állampolgársági törvény volt érvényben, amelyben nem volt jogi igény a honosításra. Ehelyett a német kormány döntött arról, hogy valaki annyira integrálódott-e, hogy megkaphassa a német útlevelet. Az állam mindig is abból indult ki, hogy csak egy ország iránti lojalitás létezhet, kettős lojalitás pedig nem. Ez a hozzáállás a 90-es években már a Kohl-kormány alatt, majd igazán Gerard Schröder kormányzása idején enyhült, aminek eredményeképp a külföldiek egyre inkább kérhették a német állampolgárságot, ha meghatározott ideig tartózkodtak az országban, egyre több feltételt enyhítettek vagy töröltek az állampolgárság megszerzéséhez. Nem szabad elfelejteni, hogy számos állampolgárság esetében engedélyeztük a kettős állampolgárságot, vagy elfogadjuk akkor is, ha a másik ország nem hajlandó elengedni állampolgárait az állampolgársági kötelékből, mint például Irán vagy Törökország esetében. Így most nagy számban vannak kettős állampolgárok, különösen Törökország tekintetében,

akik tehát német és török állampolgársággal rendelkeznek. Sok esetben nyilvánvaló, hogy elsősorban török identitásúak, Erdogan Törökországaival azonosulnak, és Németországot csupán egy kényelmes élettérként látják, ahol a német útlevéllal járó előnyöket kívánják élvezni, amelyeket török állampolgárként Németországban nem kapnának meg. Az új állampolgársági törvényt tulajdonképpen csak néhány hónappal ezelőtt fogadták el, és lényegében az állampolgárság „kiárusításának” tekinthető. Mindenki megkaphatja az állampolgárságot, aki három, legfeljebb öt évet tartózkodott Németországban, és jogszerűen tartózkodott itt, anélkül, hogy lényegében további követelményeknek kellene megfelelnie.

Mik a legnagyobb kihívások az új hullámmal érkezett bevándorlókka kapcsolatban? Bevándorlókról vagy menekültekről beszélhetünk, vagy mindkettőről? Illetve milyen biztonsági kockázatot jelentenek a társadalom számára?

A túlnyomó többsége azoknak, akik hozzánk menekülteként érkeznek, valójában nem menekültek, hanem egyrészt vagy gazdasági okokból érkeznek vagy pedig azért jönnek, hogy német szociális juttatásokat igényeljenek.

Az azílium és a menedékjog iránti kérelem kérdése csak ürügyként szolgálnak. Ezek az emberek tudják, hogy menedékjog nélkül nem kapnának tartózkodási engedélyt Németországban. Nagy problémát jelentenek a belső biztonság és a társadalmi összetartás szempontjából, mert rendszerint nem akarnak integrálódni. Németországba már meglévő párhuzamos társadalmakba érkeznek, legyen szó török vagy egyre inkább arab nyelvű közösségekről, amelyek a muszlim-arab világból származó különböző régiókból alakultak ki. Nem is kell németül beszélniük, mert mindenhol elboldogulnak arabul. Az integráció itt teljesen kudarcot vallott, és nem látom, hogy lenne bármilyen törekvés arra, hogy ezeket az embereket visszahozzuk és integráljuk a társadalmunkba. Éppen ellenkezőleg. Ha nyugat-német nagyvárosokba nézünk és megvizsgáljuk az általános iskolai osztályokat, gyakran láthatjuk, hogy a tanulók 80-90% muszlim arab vagy török háttérű bevándorló. Így már nem az a kérdés, hogyan integráljuk őket a német társadalomba, hanem inkább az, hogy a német gyerekek hogyan illeszkedjenek be ezekbe a muszlim iskolai közösségekbe.

Amennyiben valaki nem kap menekültstátuszt, kiutasítható az országból? Megfelelően működik-e a kiutasítás?

Nem, a kiutasítás intézménye nem működik. Azt hiszem évente körülbelül 30.000 kiutasítás történik. Ugyanakkor, több, mint 300.000 jogilag kiutasításra kötelezett személy van az

országban. Amikor azt mondom, hogy jogilag kiutasításra kötelezettek, az azt jelenti, hogy ezeknek az embereknek már tegnap el kellett volna hagyniuk az országot, mivel minden határozat jogerős. 2015 óta több millió bevándorló érkezett, körülbelül 4 millió ember, többségük jogalap nélkül. A bevándorlási hivatal nemcsak túlterhelt, hanem egyszerűen nem képes ezeket az embereket visszavezetni, mivel nincs elegendő személyzetük, a politika magukra hagyta őket, és a külföldiekre vonatkozó jogszabályok annyira bonyolulttá váltak, hogy a kiutasítás előzetes értesítés nélkül, ügyvédi közreműködés nélkül gyakorlatilag lehetetlen.

Ez azt jelenti, hogy ha egy külföldivel közlik a kitoloncolás időpontját, természetesen lehetősége van eltűnni, így amikor a hatóság megjelenik a helyszínen, az illető már nincs ott. Ilyenkor a kitoloncolási döntés érvényét veszti, és újat kell kiadni. Szóval az illetőnek már tényleg ostobának kell lennie ahhoz, hogy hagyja magát kitoloncolni. Ehhez hozzáadódik az is, hogy a származási országok rendszerint nem hajlandók saját állampolgáraikat visszafogadni. Ennek oka, hogy nem érdekeltek abban, hogy bűnözőket vegyenek vissza, olyan embereket, akik talán hazájukban munkanélkülivé válnak és a helyi államot terhelnék. Ráadásul érdekeltek abban is, hogy az ottaniak Németországban maradjanak és valutát küldjenek haza, hogy ezzel támogassák családjukat.

A vallásgyakorlással kapcsolatban merülnek fel konfliktusok? Amennyiben igen, melyek?

A nagy probléma abban rejlik, hogy az a muszlim vallás, amelyet török és arab bevándorlói közösségek ápolnak, egy ortodox vallás, amely majdnem szalafista, amely a sariára épül. Ez tehát nem az, amiről néhány nyugati értelmiségi az 1980-as években álmodott, vagyis egy euroiszlám. Ez az iszlám az arab-török, mondhatni elmaradott világból származik, olyan értelemben, hogy nem egy felvilágosult iszlám. Ők olyan társadalomban szeretnének élni, ahol az ő szempontjukból nézve tiszta vallás alkalmazást nyer. Ezt láthatjuk a nemrég Hamburgban tartott tüntetéseken, ahol fiatal muszlimok az utcára vonultak, hogy Németországban a saria bevezetéséért és egy kalifátus létrehozásáért tüntessenek.

2. számú melléklet

Jelentési időszak: 2015-2024									
Négy védelmi forma	Kiutasítási tilalom	3719	115596	417	314	8013	944	30651	160.657
	Kiegészítő védelem	427506	18978	821	176	29695	1909	54992	535256
	Politikai üldözöttek védelme	4515	2162	3951	21	912	2341	6880	21816
	Menekült- védelem	406110	75606	23814	238	95957	30498	132582	767137
Menedékkérelmek száma (az összeg tartalmazza az első és ismételt kérelmek számát is)		925837	371780	167677	15726	250 198	93479	1041732	2.923.481
Származási ország	Szíria	Afganisztán	Törökország	Ukrajna	Irak	Irán	Egyéb	Összesen	

(A táblázatot a BAMF adatai alapján készítette a Szerző)

Forrás- és irodalomjegyzék

Egeresi, Z. (2015). A vendégmunkások hazautalásától a nemzetközi lobbiiig. Törökország és a török diaszpóra kapcsolata. *Kisebbségkutatás*, 24. évf. (2), 73-97. o.

Kardos, G. (2022). A kisebbségi nyelvi jogok szükségessége: Néhány elméleti és nemzetközi jogi megfontolás. *Magyar Tudomány*, 183. évf. (6)

Kántor, Z. (szerk.) (2016). A nemzeti kisebbségek helyzete és jogai Európában. Nemzetpolitikai Kutatóintézet.

Magyar Szó. (2015. június 6). 127. szám.

Németh, Á. (2024): A szorgos és törvénytisztelő bevándorlók könnyebben kapnak német állampolgárságot. Index

<https://index.hu/kulfold/2024/01/27/nemetország-bundestag-allampolgarsag-europai-unio-enyhites-korlatozas-megszuntetes/> (2024.12.04.)

Pócza, I. (2022). Németország és a migráció. In Dezső, T. & Pócza I. (szerk.), *Batthyány Lajos Alapítvány Doktori Ösztöndíjprogram. Tanulmánykötet 2020/2021*. BLA.

Szent-Iványi, I. (2020). Az európai integráció és a kisebbségvédelem: új lehetőségek-régi problémák. In Tabajdi, Cs. (szerk.), *Pro minoritate Europae*. EU Ground Ltd.

Tárnok, B. (2016). Régi és új kisebbségek Európában. In Gömbös, E. (szerk.), *A kisebbségek jövője a globalizálódó világban* (pp. 81-94). Magyar ENSZ Társaság.

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2015). Vierte Stellungnahme zu Deutschland.

https://zentralrat.sintiundroma.de/wp-content/uploads/2018/11/ba-stellungnahme-rue-4.-berichtszyklus_.uebersetzung-de.pdf (2024.12.09.)

Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2022). Fünfte Stellungnahme zu Deutschland.

<https://rm.coe.int/5th-op-germany-de-full-version/1680a6e5ca> (2024.12.09.)

Antrags-, Entscheidungs- und Bestandsstatistik (2015-2024). BAMF.

Asylgeschäftsstatistik: 01-11/24, 01-12/23, 01-12/22, 01-12/21, 01-12/20, 01-12/19, 01-12/18, 01-12/17, 01-12/16, 01-12/15

https://www.bamf.de/DE/Themen/Statistik/Asylzahlen/AsylGesStatistik/_functions/geschaeftssstatistik-suche-link-table.html?nn=284746 (2024. 12. 09.)

Aussiedlerbeauftragte. (2024). Lagebericht „Diskriminierung in Deutschland“.

aussiedlerbeauftragte.de (2024.11.20.)

https://www.aussiedlerbeauftragte.de/SharedDocs/pressemitteilungen/Webs/AUSB/DE/2024/2024_09_10_BerichtDiskriminierung.html (2024.12.09.)

BAMF. (2019). Aufenthaltsbeendigung.

<https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Ausgang/Aufenthaltsbeendigung/aufenthaltsbeendigung-node.html> (2024.12.09.)

BAMF. (2024) Ausgang des Asylverfahrens.

<https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Ausgang/ausgang-node.html> (2024.12.09.)

BAMF. (2024). Erst-, Folge- und Zweitanträge.

<https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/ErstFolgeZweitantraege/erstfolgezweitanae-node.html> (2024.12.09.)

BAMF. (2024). Schutzformen.

<https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Schutzformen/schutzformen-node.html> (2024.12.09.)

Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2024). Nationale Minderheiten: Minderheitensprachen und die Regionalsprache Niederdeutsch in Deutschland.

https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/heimat-integration/nationale-minderheiten/BMI24036-minderheiten-und-regionalsprachen-5-auflage.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (2024.12.09.)

Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2024). New law on nationality takes effect.

<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/kurzmeldungen/EN/2024/06/mod-staatsangehoerigkeitsrecht.html> (2024.12.09.)

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. (2022). Interjú Dr. Mehmet Daimagülerrel.

<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/die-gesellschaft-hat-eine-besondere-verantwortung-195368> (2024.12.09.)

Bundesregierung. (2024). Voraussetzungen für die Einbürgerung.

<https://www.xn--einbrgerung-whb.de/fragebogen.php> (2024.12.09.)

Bundesweites Verzeichnis Immaterielles Kulturerbe. Jubiläumsausgabe 20 Jahre Konvention, 10 Jahre Verzeichnis. (2023). Deutsche UNESCO-Kommission e.V.

https://www.unesco.de/assets/dokumente/Deutsche_UNESCO-Kommission/02_Publikationen/Publikation_Bundesweites_Verzeichnis_Immaterielles_Kulturerbe_-_Jubil%C3%A4umsausgabe.pdf (2024.12.09.)

Bundeszentrale für politische Bildung. (2024). Bevölkerung mit Migrationshintergrund.

<https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61646/bevoelkerung-mit-migrationshintergrund/> (2024.12.09.)

Bundeszentrale für politische Bildung. (2024). Abschiebungen in Deutschland.

<https://www.bpb.de/themen/migration-integration/zahlen-zu-asyl/265765/abschiebungen-in-deutschland/> (2024.12.09.)

Dahlkamp, J. (2024.): Mehr als 60 Prozent der Abschiebungen 2024 gescheitert. Der Spiegel.
<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/asypolitik-mehr-als-60-prozent-der-abschiebungen-2024-laut-bericht-gescheitert-a-e738fbb2-f1fa-4266-b617-4b4a39adb10f>
(2024.12.09.)

Erster Bericht der Bundesrepublik Deutschland gemäß Art. 25 Abs 1 des Rahmenübereinkommen des Europarates zum Schutz Nationaler Minderheiten (1999).
https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/heimat-integration/minderheiten/1-erster-staatenbereicht-rahmenuebereinkommen.pdf?__blob=publicationFile&v=5 (2024. 12.09.)

Esser, H. (2001). Integration und ethnische Schichtung. Zusammenfassung einer Studie für das „Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung“.
<https://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/wp/wp-40.pdf> (2024.12.09.)

Europäische Kommission. (2024). Rekordzahl an Einbürgerungen in Deutschland im Jahr 2023.
https://migrant-integration.ec.europa.eu/news/rekordzahl-einbuengerungen-deutschland-im-jahr-2023_de (2024.12.09.)

Haas, S., Kreutzmann S. (2024): Viele Türken kommen nach Deutschland. Sie haben keine Chance auf Asyl-bleiben können sie trotzdem. Neue Zürcher Zeitung.
<https://www.nzz.ch/visuals/viele-tuerken-kommen-nach-deutschland-sie-haben-keine-chance-auf-asyl-bleiben-koennen-sie-trotzdem-ld.1830587> (2024.12.09.)

Mediendienst Integration. (2020). Migration, Bevölkerung.
<https://mediendienst-integration.de/migration/bevoelkerung.html> (2024.12.09.)

Opelland, T. (2022): Südschleswigscher Wählerverband. Bundeszentrale für politische Bildung.
<https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/42196/suedschleswigscher-waehlerverband/> (2024.12.09.)

Parallelgesellschaften? Aus Politik und Zeitgeschichte 1-2/2006. 2. Januar.

<https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/30001/parallelgesellschaften/> (2024.12.09.)

Sechster Bericht der Bundesrepublik Deutschland gemäß Artikel 25 Absatz 2 des Rahmenübereinkommens des Europarats zum Schutz nationaler Minderheiten. (2023).

Dokumentations-und Informationssystem für Parlamentsmaterialien.

<https://dip.bundestag.de/drucksache/sechster-bericht-der-bundesrepublik-deutschland-gem%C3%A4%C3%9F-artikel-25-absatz-2/271844> (2024.12.09.)

Statista. (2023). Anzahl der Ausländer in Deutschland nach Staatsangehörigkeit am 31. Dezember 2023.

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1221/umfrage/anzahl-der-auslaender-in-deutschland-nach-herkunftsland/> (2024.12.09.)

Statistisches Bundesamt. (2023). Ausländische Bevölkerung nach Geschlecht und ausgewählten Staatsangehörigkeiten.

<https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Tabellen/auslaendische-bevoelkerung-geschlecht.html> (2024.12.09.)

Schürer, S. (2018). Türkeistämmige Personen in Deutschland. Erkenntnisse aus der Repräsentativuntersuchung „Ausgewählte Migrantengruppen in Deutschland 2015“ (RAM). BAMF.

<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/WorkingPapers/wp81-tuerkeistaemmige-in-deutschland.html?view=renderPdfViewer> (2024.12.09.)

Wolf, S. (2020). Functional Minority Autonomy in Germany. In *Autonomy Arrangements in the World*.

<https://webassets.eurac.edu/31538/1676045362-germany-2020.pdf> (2024.12.09.)

Zentralrat Deutscher Sinti und Roma. (2016). Minderheitenrechte.

<https://zentralrat.sintiundroma.de/arbeitsbereiche/minderheitenrechte/> (2024.12.09.)

Jogforrások:

1201/1993. számú ajánlás az Emberi Jogok Európai Egyezménye Kiegészítő Jegyzőkönyvére a nemzeti kisebbségek jogairól.

Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről.

Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája.

Asylgesetz. (Német menekülttörvény)

Bonn-Kopenhagener Erklärung: Erklärung der Bundesrepublik Deutschland. (Bonn-Koppenhágai Nyilatkozat)

Bundeswahlgesetz. (Német választási törvény)

Entwurf eines Gesetzes zu dem Rahmenübereinkommen des Europarats vom 1. Februar 1995 zum Schutz nationaler Minderheiten. (A Keretegyezmény végrehajtásáról szóló törvény)

[https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zu-dem-rahmen%C3%BCbereinkommen-des-europarats-vom-1-februar-](https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zu-dem-rahmen%C3%BCbereinkommen-des-europarats-vom-1-februar-1995/121510?f.deskriptor=Rahmen%C3%BCbereinkommen%20zum%20Schutz%20nationaler%20Minderheiten&rows=25&pos=7&ctx=a)

[1995/121510?f.deskriptor=Rahmen%C3%BCbereinkommen%20zum%20Schutz%20nationaler%20Minderheiten&rows=25&pos=7&ctx=a](https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zu-dem-rahmen%C3%BCbereinkommen-des-europarats-vom-1-februar-1995/121510?f.deskriptor=Rahmen%C3%BCbereinkommen%20zum%20Schutz%20nationaler%20Minderheiten&rows=25&pos=7&ctx=a) (2024.12.09.)

Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet. (Német Tartózkodási Törvény)

Gesetz über die Errichtung der „Stiftung für die Friesische Volksgruppe im Lande Schleswig-Holstein (Errichtungsgesetz Friesenstiftung) vom 13. Januar 2020. (Fríz alapítvány létesítéséről szóló törvény)

Gesetz zur Ausgestaltung der Rechte der Sorben (Wenden) im Land Brandenburg. (A szorbok jogairól szóló törvény)

Gesetz zur Förderung des Friesischen im öffentlichen Raum vom 13. November 2004. (Fríz nyelv támogatásáról szóló törvény)

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. (Német Szövetségi Köztársaság Alaptörvénye)

Verfassung des Landes Brandenburg. (Brandenburg Tartomány Alkotmánya)

Verfassung des Landes Schleswig-Holstein. (Schleswig-Holstein Tartomány Alkotmánya)

A német jogszabályok forrása: <https://www.gesetze-im-internet.de/> (2024.12.09.)